

NOUA REVISTĂ ROMÂNĂ

ABONAMENTUL : (48 NUMERE)
In România un an 10 lei
„ „ „ sease luni 6 „
In toate țările uniunei poștale un an 12 „
„ „ „ „ sease luni 7 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
Bulevardul Ferdinand, 55. — București

POLITICA, LITERATURA, ȘTIINȚA ȘI ARTA
APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

DIRECTOR :
C. RADULESCU-MOTRU
PROFESOR LA UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI

UN NUMAR :
25 Bani

Se găsește cu numărul la principalele
librării și la depozitarii de ziare
din țară

Prețul anunțurilor pe ultima pagină
1/2 pagină : 10 lei.

No. 16.

DUMINICĂ 23 AUGUST 1909

Vol. 6.

SUMARUL

NOUȚĂȚI :

*Inceputul războiului cultural în Ungaria.—Re-
vista revistelor.*

CESTIUNI ACTUALE :

C. RĂDULESCU-MOTRU. *Profetismul în cultura
noastră națională.—II.*

LITERATURĂ :

MAXIM GORKI. *Mizeria unei copile.*

ION CHIRU-NANOV. *Două lumânări.*

B. NEMȚEANU. *Istoria unei idile.*

CRITICĂ SOCIALĂ :

VERAX. *Biserica și românismul după scrierile
mai recente.*

CRONICA ȘCOLARĂ :

RADU IONESCU. *Desideratele învățătorilor.*

NOTE ȘI DISCUȚIUNI :

Y. *Conformismul filosofic.*

NOUȚĂȚI

Inceputul războiului cultural în Ungaria.

Ministrul de culte și instrucție publică din Ungaria, Conte Apponyi, a reinnoit acum de curând un ordin circular către toți episcopii români din Ardeal, prin care îi invită pe aceștia să dispună să se predea pe viitor și în l. ungurească cele mai importante principii de credință și cele mai obișnuite rugăciuni, cari până acum se predau numai în limba maternă; în caz contrar, ministrul amenință că va suspenda plata *quotei* cu care contribuie statul la salariul preoților.

Episcopatul ambelor Biserici române a răspuns, cum eră și de așteptat, printr'un *non possumus* categoric. Ordinul ministerial este și nedrept, din punctul de vedere al legilor exis-

tente, și barbar din punctul de vedere al principiilor civiliza-
țiunii moderne.

I. P. S. S. Mitropolitul ortodox, Ion Mețianu, în adresa sa de răspuns către Minister, zice cu drept cuvânt:

«Fiecare biserică creștină are misiunea principală de a des-
volta viața religioasă, a lăți religiozitatea și moralitatea publică,
cum și a desvolta respectul față de deaproapele, față de legea
bisericească și față de patrie. Mijlocul principal intru împlini-
rea acestei inalte misiuni însă, e tocmai catehizarea, al cărei
scop este altoirea principiilor de credință religioase-morale,
lățirea culturii sufletului, educarea conștiinței morale, deștep-
tarea simțului de datorință, a respectului față de lege, a iubirei
față de religie și față de patrie, iar prin aceasta a crește pe
seama bisericii, a societății și a patriei cetățeni folositori, cu
simț de datorință, supuși legii, și oameni de caracter».

«Pentru ajungerea acestui sublim și nobil scop, catehizarea
trebuie făcută mai cu intensitate. Adecă, catehiții, nu pot să
proponă numai în mod sec principiile credinței, ci au datorința
a străbate cu ocaziunea catehizării în sufletul elevilor, au
datorința ca fiecare întrebare și fiecare zicere a catehismului
să o explice astfel elevilor, ca să o înțeleagă și să o consume,
iar aceasta se poate face numai în limba maternă, pricepută
în mod desăvârșit din partea respectivului elev, care limbă e
totodată limba rituală și oficioasă a bisericii noastre, și e
limba pe care elevul respectiv și-a însușit'o dela mama lui,
e limba, în care copiii învață dela mamele lor încă înainte
de a călca pragul școalei, prima și cea mai înaltă rugăciune,
care se înrădăcinează atât de adânc în sufletele lor, încât
servește de cinozură la desvoltarea de mai târziu a vieții lor
morale».

Până astăzi, ministrul nu și-a retras ordinul, și este greu
de presupus, dat fiind șovinismul cu care se face politica
maghiară, că el îl va retrage. De altă parte, în ceea ce pri-
vește rezoluțiunea Episcopatului român, orice schimbare pe
viitor este exclusă. Suntem dar la inceputul unui războiu cul-
tural, sau chiar a unui război sfânt. El va fi probabil lung
și nu fără restriști morale; dar va avea o parte bună pentru
Români.

Acest războiu va sfârși prin a face bine cunoscută în toată
Europa politica de maghiarizare, și prin urmare, va face să
treacă de partea Românilor simpatia lunei culte. Apoi peripe-
țiile acestui războiu, făcându-se cunoscute în toate unghiurile
locuite de Români, vor fi o cauză de întărire a solidarității
acestora. Și de aceasta aveam încă nevoie. Războiul acesta,
în sfârșit, făcând statul ungar odios, îngreunează influența
culturii maghiare asupra naționalităților. Și aceasta constituie
un mare profit.

Cum va sfârși războiul?

Bismark a sfârșit războiul cultural, provocat de el în Germania în contra catolicilor, ajungând... *la Canosa!* Contele Apponyi este încă departe de a fi un Bismark!

* * *

Revista Revistelor

Economia Națională, Iunie. Sub semnătura direcțiunii, un articol despre *Capital și muncă*. Aci se atinge și cestiunea arendășitului la obștile sătești, dar într'un ton mai puțin entuziasmat de cum este obiceiul în multe alte publicațiuni.

«Fără îndoială, că avântul entuziast al propagandei pentru arendarea moșiilor la obștii, nu poate fi moderat decât în viitor, când experiența își va fi spus cuvântul hotărîtor; căci în fond, sistemul arendășitului rămâne; iar ca chestie de cultură mai sistematică, ca până acum, îndoiala își are locul. Vechiul arendășit, caracterizat printr'o rapacitate fără margini, atât pentru pământ cât și pentru muncă, va putea fi trecut în domeniul uitării prin arendarea pământurilor la obștii? Iată o întrebare, pusă în cadrul unui interes economic superior. Orice s'ar zice și ori cât de criticată ar fi proprietatea și capitalul, în teorie, rămâne un fapt sigur că civilizația a progresat cu pași uriași în ultimul secol, rezemându-se pe pârghia capitalurilor din ce în ce mai mari și sub imboldul egoistic al individului. A nesocoti această stare de lucruri adusă de determinența împrejurărilor, este a căuta soluțiuni în afară de curentul tocmai al acestor cauze determinante, și a face încercări izbite de sterilitate în domeniul practic, dar cari aduc anarhia în domeniul moral și social».

Arhiva. Iași, Iunie. N. Zaharia despre *Simuciderea socială*. «Cu cât omul se civilizează, cu atât el introduce mai mult controlul inteligenței în faptele vieții sale, cu alte cuvinte cu atât el devine mai *prevăzător*. Aceasta este explicarea psihologică a faptului că cel mai mare număr de nașteri se observă la acei cari au cele mai puține mijloace de a-i întreține, la poporul incult. El este lipsit de puterea intelectuală de a vedea mai departe, de a *prevedea*; el se lasă cu totul în voia instinctului.

«Pe câtă vreme oamenii culti întrevăd urmările mai îndepărtate ale unui fapt. Aceasta îi înfrânează și-i face ca, în felul de a se conduce în viață, să aibă mai multă socoteală. Această constatare, întemeiată pe date statistice, l'a făcut pe profesorul *W. Sombart* să spună că «scăderea numărului nașterilor este o consecință a progresului».

Ilie Ghibănescu sfârșește articolul *Sociologie și Psihologie*. Concluzia este cea următoare: «Reciprocitatea psiho-sociologică e un fapt indiscutabil; așa sunt de indispensabile psihologia și sociologia una alteia, încât orice tendință de a zădărnici serviciul mutual ce și-l pot da, va aduce o stânjinire înaintării lor.

«Și pe măsură ce vor progresa științele sociale, în special sociologia, în aceeași măsură se va simți și mai mult necesitatea de a se rectifica cercetările sociologice prin cele psihologice. Așa se prezintă cazul cu teoria socială a matriarhatului, pe care știința sufletului o confirmă din alte considerații. Sociologia e o știință complexă și în investigările ei are nevoie de concursul tuturor științelor, cu atât mai vârtos de concursul celei mai apropiate științe, de psihologie.

«Pe de altă parte, cu progresul științei sociale, punctul de vedere sociologic în psihologie se va accentua. Știința sufletului e o disciplină eminentă socială, evoluția vieții sufletului se face în și prin societate; când legile sociale vor fi bine cunoscute, atunci și principiile evoluției psihice vor căpăta o formulă mai precisă, iar aplicarea lor, acolo unde azi

se face cu temeritate și nesiguranță, va fi mai largă și intensivă, grație concursului ce vor primi principiile psihice din partea verităților stabilite ale sociologiei».

Dunărea de jos, Iulie. Dr. M. Murgoci arată calitățile stațiunii balneare dela *Lacul Sărat*.

«Lacul Sărat nu numai că are acelaș fel de apă și acelaș fel de nămol ca Techirghiolul, dar putem spune, în urma studiilor întreprinse, că sunt imense cantitățile de nămol dela Lacul Sărat, pe când la Techirghiol nămolul se găsește mărginit numai în două părți ale lacului, de unde trebuie cărat cu bărci. Prin urmare, chiar din punctul de vedere al bogăției lacului, Lacul Sărat este superior Techirghiolului».

Ni se pare totuși că d. Dr. exagerează puțin. — Bucăți literare de d-nii G. G. Orleanu, C. Dinescu, C. Z. Buzdugan, M. Sfetescu, etc.

Junimea literară. Cernăuți, Iulie. Număr festiv în amintirea lui M. Eminescu. — Patru scrisori inedite ale lui M. Eminescu scrise din Berlin între anii 1872—1873. — O conferință a d-lui Sextil Pușcariu despre Eminescu. «Așa a înțeles Eminescu literatura națională: nu imitând cântecul popular, ci alipindu-se de el, nu încercând să reinvie scrisul veacurilor trecute, ci continuându-l și ducându-l spre desăvârșire, nu forțând nota patriotică prin fraze declamatorii, ci lăsând să picure din orice vorbă spusă dragostea nemărginită și firească a tot ce e român. Astfel, literatura noastră primește de sine nota aceea particulară care-i aparține numai ei, care nu se poate găsi la nici un alt popor din lume, care formează partea de prinos ce o putem aduce noi la marea operă de cultură universală. Lucrul acesta Eminescu l-a spus precis în articolele sale în proză și l-a pus în practică în versurile sale, spunându-ni-l astfel a doua oară, în mod cu mult mai convingător, căci nu s'a adresat numai minții noastre, care primește și uită, ci și inimii, unde rămân pe veci săpate impresiile cu adevărat puternice».

— *Amintiri despre Eminescu* de Teodor V. Stefanelli. — Bucăți literare de G. Rotică, St. O. Iosif, I. Gramadă, Cincinat Pavelescu. — Recenzie după *Puterea Sufletească a d-lui C. Rădulescu-Motru* de A. Ieșan. — Cronică. Note. Revista Revistelor,

Luceafărul, 15 Iulie—1 August. Nuvele și versuri de Ion Gorun, Simina Bran, Caton Teodorian, I. Borcia, etc. — Un studiu interesant al d-lui O. C. Tăslăuanu asupra *mobilierului românesc*. — În *cronică* continuarea polemicei cu d. Duiliu Zamfirescu în cestiunea poporanismului. — La sfârșit o declarație a poetului Octavian Goga că nu mai face parte din comitetul de redacție al revistei «Luceafărul».

Revista asociației învățătorilor și învățătoarelor, Iunie. L. Toma dă câteva observațiuni asupra chipului cum sunt organizate *examele de diplomă ale normaliştilor*, și propune îndreptările necesare. — Natalia G. Bejenariu: *metoda cuvintelor normale*.

VERAX.

BIBLIOGRAFIE

Eliodor Constantinescu, Anuarul gimnaziului Alex. Lahovary din R.-Vâlcea pe anul 1908—1909.

Nicolae Slăniceanu, Acroplanele. Ce s'a făcut. — Ce se face. — Ce se poate face. București. Tip. Fortuna. Prețul 2 lei.

CESTIUNI ACTUALE

PROFETISMUL ÎN CULTURA NOASTRĂ NAȚIONALĂ.—II.

II

Mai întâi să ne înțelegem asupra cuvântului «profetism.»

În conferința noastră dela Budapesta n'am întrebuințat acest cuvânt, dar l'am adoptat în urmă, fiindcă el are în favoarea sa și o analogie istorică. Profetismul a fost cunoscut de Evreii cei vechi; este cunoscut în timpurile mai noi de Poloni, și el va fi cunoscut de toate popoarele, ajunse în condițiuni de viață nenorocită. În ce consistă el? În acea stare sufletească, în care patrioții unui popor se simt constrânși să plângă asupra prezentului, să laude trecutul, și—aceea ce este caracteristic,—să creadă în venirea unui viitor strălucit, care însă are să fie identic cu... trecutul! Profetul evreu, de odinioară, nu înceta să se lamenteze asupra mizeriei prezentului, pe care el îl găsea întru totul detestabil, și în același timp, nu avea destule cuvinte de laudă pentru trecutul poporului său, pe care îl proiecta apoi ca o rază de speranță în viitor. Credințele, riturile, până și rutina trecutului erau pentru el idealul ce trebuia slăvit, și pe care avea să-l readucă un *Messia* în viitor!

Negreșit, nu avem să discutăm idealul în sine, aceasta constituie partea metafizică a problemei, după cum am mai spus-o, dar avem să discutăm condițiunile de realizare ale idealului, oricare ar fi el. Un ideal *realizat* în trecut mai poate fi el un ideal pentru viitor?

Profetismul crede că da. Toată rațiunea lui de a fi, stă în această credință. Originalitățile vieții naționale din trecut sunt pentru el ca niște arătări, pe cari le-a făcut degetul lui Dumnezeu celor înțelegători, în scopul de a fi urmate întocmai. Cine se abate dela ele nu vrea binele poporului, și este un nelegiuit. Și cum, de regulă, acei ce viețuiesc în prezent se abat, și trebuie să se abată, fiindcă altfel ar merge contra timpului lor, ei, toți aceștia din prezent sunt nelegiuiți. Viitorul poporului este compromis; sufletul național s'a desrădăcinat; străinismul este stăpân peste toate... Blestem și foc peste toate gândurile și faptele contemporanilor, căci aceștia nu văd prăpastia dinaintea ochilor. În sfârșit: va veni el, *Messia*, care are să readucă oile rătăcite pe calea cea dreaptă, adică pe calea cea de mult bătorită a trecutului!

Acesta a fost crezul profetismului de odinioară, și așa propunem să rămână înțelesul lui în discuția noastră.

Cum este cu puțință această stare sufletească în mijlocul unui popor? În mijlocul unui popor sănătos, și care să se dezvoltă în condițiuni normale, starea aceasta este, evident, cu neputință. Căci ori și cât ar fi ele de înclinate, generațiunile bătrâne, să laude actele trecutului, generațiunile tinere găsesc totuși în prisosul lor de viață destulă generozitate pentru a lauda și prezentul. Apoi niciodată un popor sănătos nu așteaptă

venirea lui *Messia* pentru a fi reîntors la trecut. Sănătatea este totdeauna însoțită de mai mult optimism. Popoarele cari se dezvoltă în condițiuni normale sunt mai curând înclinate spre utopismul revoluționar, adică spre organizări sociale neexperimentate încă. Așa, mai toate popoarele mari moderne. În mijlocul Americanelor de Nord, a Englezilor, a Germanilor, a Francezilor, etc., profeti, doritori de reînvierea trecutului, nu sunt, sau dacă sunt, sunt ridicoli, dar, în schimb, sunt mulți vizionari cari propovăduiesc, și încă cu succes, reforme radicale pentru realizarea unui ideal viitor. Sănătatea dă avânt și optimism; boala sau nenorocirea, reculegere și gânduri triste. Profetismul este și el, de altminterlea un utopism, dar un utopism deaîndăretele; este utopismul celor ce n'au curajul să înfrunte neprevăzutul vieții și care pentru a se mângâia de prezent se întorc cu sentimentul spre trecut. Profetismul, când prosperă în mijlocul unui popor, este, în tot cazul, un simptom al nenorocirii acestuia. Neîncrederea pe care o are poporul în sine însuși este rana pe care profetismul se așează și din care își alimentează solia!

Și ce tristă solie! Cântec de cucuvae! Gură rea de babă!

Poporul care cade sub conducerea profetilor își pierde treptat sentimentul realității, și conștiința lui ajunge refractară la ori și ce progres. Profetul transformă naționalismul în xenofobie și în reacționarism. Popoarele, în mijlocul cărora prosperă profetismul, sunt popoare urgisite.

Dacă poporul evreu nu și-ar fi avut profeții — cu toată înălțimea morală a acestora, de altfel, — el ar fi fost în fruntea mișcării creștinismului, și cine știe unde ar fi astăzi. Dar profeții lui au voit cu stăruință pe Iehova cel vechiu al patriarhilor, și așa, după urma profetilor, evreii au rămas cu Iehova cel vechiu, însă fără patrie.

Profeții evrei erau, precum se știe, în deobște cărturari.

Avem și noi pe profeții noștri. Inutil să-i numim, de oarece ei se numesc pe ei așa de des, încât lumea toată le știe numele. Și sunt cărturari și profeții noștri, cum erau aceia ai Evreilor. Potrivirea aceasta să nu ne mire. Poporul nostru este ignorant, în ceea ce privește istoria lui națională, întocmai-cum era și poporul evreu din vechime, de aceea și la el profeții nu se pot recruta decât dintre cărturari. Aceștia singuri pot citi documentele vieții străbunilor.

Și ne judecă și ne ceartă profeții noștri, întocmai cum au lăsat pildă în profesiunea lor, profeții evreilor. Țara românească, după ei, și-a uitat astăzi datinile și legile. Sufletele contemporanilor s'au înstrăinat și s'au corupt. Totul este putred. Numai ei, profeții, văd răul și numai ei voiesc binele poporului românesc. Și ce trebuie să facem după dânșii? Să ne reîntoarcem la obârșia sufletului strămoșesc. Profeții evreilor cereau, mai ales, reîntoarcerea la cultul adevărat a lui Iehova; profeții noștri, fiind mai puțin religioși, nu dau nici o preferință religiei¹⁾. Să simțim, să gândim și să trăim, după icoana

1) Poate că pricina lipsei de preferință pentru religie să stea în faptul că între Români de astăzi sunt și unii catolici, cari s'ar supăra dacă li s'ar propaga ortodoxismul strămoșesc.

strămoșilor noștri. A căror strămoși? A vechilor răzeși? Nu. A vechilor coloniști romani? Nu. A vechilor Daci? Nici a vechilor Daci. După icoana strămoșilor Thraci! Să ne thracizăm. Să părăsim orașele și să ne ducem la țară, fiind-că așa trăiau și Thracii, strămoșii noștri. Viața orașenească este nepotrivită cu firea poporului român. Acest popor a trăit totdeauna prin sate, — pe când străinii și dușmanii lui îl stăpâneau numai din orașe! In cultura de sat stă originalitatea Românilor, și aceasta dar trebuie dusă mai departe. Locuința de țară, mentalitate de țară, obiceiuri de țară... iată programul profetismului național. De ce va zice restul lumii nu avem să ne îngrijim. Să-și meargă străinul drumul lui, noi îl avem pe al nostru, acela pe care ni-l buchinește cărturarul profet din cronicile neamului! Este un drum plin de colb și neîmpietrit, vai! acest drum așternut în cronici,—străinii de astăzi merg alături pe drum împietrit și fierat!—dar ce ne pasă nouă, principalul este că el este drum original românesc și numai românesc...

Nici un gând și nici o faptă, fie pornite din cele mai curate intențiuni, din momentul ce ele nu sunt scrise în istoria neamului, adică în epitaful mortuar al neamului, nu găsesc grație înaintea profetului naționalist. Om de stat, artist, om de știință, industriaș, muncitor, ori ce ai fi tu, Român, n'ai de la profet voie să dai atenție la spiritul vremii; n'ai voie să te pleci dorului de emulațiune și să produci aceea ce lumea europeană întregă admiră; tu, Român, ești pe veșnicie urgisit să țeși la pânza Penelopii, să refaci aceea ce au urzit odinioară strămoșii! Sufletul tău nu este ca al altor popoare; din tine viitorul nu mai are ceva nou de plăsmuit; în tine puterea de creațiune este trezită și moartă. Cum o vezi pe vita din coșar că își rumegă la umbră iarba pășunată, așa rumegă și tu faptele și gândirile eroilor strămoși! Tu, Român, fii în politică pasiv, sau veșnic protestator; fii în artă fără gust; fii în știință... adunător de vechi documente, căci numai așa îți asiguri conservatorismul tău de rasă! Lasă pe străin să producă aceea ce strămoșii tăi n'au gândit să înceapă: tu ești descendentul Thracilor; ce-ți pasă! Ascultă pe profet și nu te îmbia cu cealaltă lume ca să mergi pe urmele experienței altora, căci experiența schimbă mult pe om și odată schimbat nu are să te mai recunoască strămoșii Thraci! Și atunci are să fie peirea ta, fiind-că tu nu ai altă menire pe acest pământ, de cât să continui cu trupul tău, trupul thrăcesc, cu sufletul tău, sufletul thrăcesc. Idealul tău este înapoi, nu înainte ca la celelalte popoare mari și optimiste...

Un sfat, singur unul, 'au uitat să ni-l dea profetii noștri și anume: ca și armata să revină la organizarea ei de odinioară! In loc de tunuri și puști cu repetiție, topoarele și coasele pe cari le mânuiau așa de bine vitejii noștri strămoși...

Române! oare n'a sosit timpul să-ți aduci aminte că toți profetii de pe lume au fost niște mincinoși!

Dar important de știut, nu este ce zic profetii; important de știut este, cum se produce această stare sufletească a profetismului în care devine posibilă o solie așa de tristă! Profetul, ca persoană, ne este indiferent,

—el poate fi când un inspirat, când un nebun, sau când un imbecil, după ocazie,— nu verbiajul lui importă, ci sentimentul popular care îl susține. Misiunea de profet nu cere o deosebită inteligență; ea cere numai nervi cari să se exalte sub presiunea atmosferei ambiante. In cestiunea de față, această atmosferă lămurește totul.

Cum s'a produs profetismul la noi? Avem de a face cu o epidemie venită din afară sau cu una venită din năuntru, din condițiunile de viață ale poporului nostru?

Din nenorocire, și dintr'o cauză și din alta.

Profetismul când se produce în viața unui popor, este totdeauna efectul unor mari decepțiuni morale, suferite și încă neuitate. O înfrângere dureroasă trezește în conștiința fiecărui popor o reacțiune de apărare; poporul înfrânt, caută o derivare pentru orgoliul său național; înfrângerea deșteaptă dorul de revanșă. Și revanșa este de două feluri: cu ascuțișul spre viitor, sau cu ascuțișul spre trecut. Când revanșa n'are perspectivă de a se realiza prin mijloace noi de luptă, fiind-că poporul n'are încredere în neprevăzutul viitorului, atunci ea se restrânge la dorul de a reînvia trecutul. Popoarele, cari abdic de la luptă, își văd trecutul lor așa de strălucit, în cât îl doresc prelungit în eternitate. Astfel s'au arătat Evreii de altă dată, astfel Polonii de astăzi, și astfel se vor arăta toate popoarele asemănătoare acestora.

Dar poporul nostru? Care sunt decepțiunile cari motivează profetismul nostru?

Decepțiunile noastre nu pot fi puse alături cu cele suferite de Evreii de odinioară, duși în captivitatea Babilonului, și de Polonii de astăzi, împărțiți ca pradă între cele trei mari imperii. Noi mai păstrăm încă din neamul nostru un trunchiu vânjos care privește spre cerul libertății... Cum s'a putut atunci creia la noi atmosfera profetismului?

Decepțiunile noastre n'au fost, în adevăr, așa de dureroase ca la Evrei și la Poloni, dar în schimb, s'au desfășurat într'un timp mai scurt, și în contrast cu momente de sublimă fericire, așa că ele au părut mai dramatice. Decepțiunile noastre au venit curând în urma unui războiu glorios și în mijlocul celor mai plăcute speranțe. Cu mai puțin de trei zeci de ani, în urmă, orgoliul nostru național se găsea pe culme. Războiul de independență și dobândirea regalității ne făceau să credem că am dat în sfârșit vieții noastre politice temelii indestructibile, și că pe ele vom începe îndată sușul spre o unitate culturală a tuturor Românilor. Și acum ce vedem? Temeliile indestructibile ale politicii noastre interne prea șubrede pentru a susține statul pe care ni-l'am voit, iar sușul spre unitatea culturală a tuturor Românilor, un motiv de veșnică umilire din partea vecinilor Maghiari. In lăuntru statului nostru iudependent: sbuciumările unui suflet național, neechilibrat încă; iar în afară, în statul altora, frații noștri de neam tratați cum sunt tratați indigenii sălbatici din coloniile europene din Africa. In aceste condițiuni, cum eră cu puțință să nu fie sgduită conștiința noastră națională? Decepțiunile erau atât de amare și atât de brușce, în cât, inevitabil, ele au trebuit să fie și exagerate. In fața lor, conștiința poporului nostru, pusă în îndoială, eră constrânsă să aleagă între două

soluțiuni: sau să-și plăsmuiască figura unui viitor Rege, căruia să-i atribue dorul de revanșă, sau să invoace umbra lui Mihai-Viteazu și a lui Ștefan cel Mare...

Nu este vina poporului dacă el a trebuit să renunțe curând la figura viitorului Rege, și să invoace în schimb, pentru revanșa sa, umbrele răposaiilor Voivozi.

Grație acestei atmosfere pesimiste își are astăzi ziua sa de mărire, profetismul român.

III

Dar mai este și un alt răspuns la întrebarea: în ce consistă și cum se recunoaște cultura națională, în afară de răspunsul dat de profeți? De sigur că există, și este tocmai acela care decurge în mod logic din concepțiunea științifică a culturii. El va avea, suntem siguri, să înlocuiască, în curând, trista solie a profetismului.

Am spus-o mai sus și în diferite rânduri, că o cultură, fie umană sau fie națională, consistă în tensiunea sau atitudinea sufletească a omului, iar nu în produsele înfăptuite în trecut. Produsele sunt numai mărturia și uncori sprijinul culturii, dar nu cultura; cultura însăși este o energie în curs de adaptare la condițiunile viitorului. Pentru profetism, cum am avut ocazia să vedem, epoca de aur a culturii unui popor trebuie căutată în trecut, — prezentul nu are altă datorie decât să revină la acest trecut; — pentru concepțiunea științifică însă, epoca de aur a culturii stă în viitor, trecutul nu este de cât un stadiu de dibuială...

Intre aceste două concepțiuni există o profundă divergență.

Profetismul are la bază credința biblică că omenirea a început cu o stare de perfecțiune de la care s'a depărtat în urmă, prin rătăcire și păcat; știința din potrivă, are la bază convingerea, că omenirea se ridică prin luptă și stăruință de la animalitate spre perfecțiune. Profetismul vede cu oroare inovațiunile prezentului; știința, din potrivă, vede în inovațiunile prezentului, mijloacele indispensabile pentru înălțarea dorită în viitor.

Și această divergență se păstrează nu numai în înțelegerea culturii, ci și în înțelegerea individualității neamului însuși.

Profetismul crede că formarea individualității neamului trebuie căutată în trecut, pe când știința demonstrează, din potrivă, că adevărata individualitate rezultă treptat prin selecțiune în decursul timpului. Strămoșii sunt de un neam mai puțin neaș de cât descendenții lor. Iată ce zice, în adevăr, filosoful Houston St. Chamberlain, pe care și profeții noștri îl citează de multe ori: «Unii antropologi și istorici presupun, fără nici o dovadă, că în ipotecile lor rase primitive ar fi fost mai dezvoltate caracterele specifice și diferențiale, și că acum aceste caractere ar fi în scădere, că ar exista dar o mergere de la heterogeneitate spre omogeneitate. Această presupunere este contrazisă însă de întreaga experiență, care ne învață mai curând, că individualitatea este un produs al treptatei diferențieri și separațiuni. In contra ipotezei că o ființă organică apare la început cu semne caracteristice, pe care apoi

le-ar fi perzând, să rostește toată știința Biologiei: această știință ne constrânge tocmai să admitem ipoteza contrarie: că la început neamul omenesc se prezintă ca un agregat mobil și, s'ar putea zice, incolor, din care apoi răsar diferitele tipuri, ca individualități, din ce în ce mai pregnante. Aceasta este ipoteza pe care o confirmă și istoria. Prin urmare, nu de la puritate de rasă spre amestec de rasă merge dezvoltarea normală și sănătoasă a omenirii, ci din potrivă, de la amestec de rasă spre o diferențiere cât mai mare de rasă. Îmbogățirea vieții, prin cât mai multe individualități noi, pare a fi peste tot locul suprema lege a naturii¹⁾».

Divergența dintre profetism și știință, este așa dar, fundamentală, și ea conduce, în acciase privește înțelegerea culturii, la două concepțiuni diametral opuse. Profetismul, cu idealul său în trecut, concepe cultura ca fiind o comoară lăsată de strămoși și pe care descendenții trebuie să o apere cu îndârjire, pe când știința, concepe cultura ca pe o cucerire începută de strămoși și pe care descendenții au tot folosul să o continue în viitor. Cel d'întâi ține seamă de ipoteza biblică, că omul s'a născut, dintru început, după chipul și asemănarea lui Dumnezeu, și cu cât este mai la început omul, cu atât e mai perfect; cea de a doua, ține seamă de faptele descrise de către biologie, dela Darwin încoace, și din cari reiese că omul este o ființă perfecționată prin selecțiunea naturii. Unul îndeamnă la nemișcare, sau cel mult la lupta de apărare; cealaltă, la luptă de cucerire. Intre aceste două îndemnuri, care trebuie urmat?

Dacă cultura națională ar fi dată popoarelor numai ca să le servească lor spre podoaba sufletului, sau spre o diferențiere artistică, de sigur că ar fi indiferent de ales între cele două îndemnuri. Din nefericire, în realitate nu stau lucrurile așa. Popoarele nu trăesc alături ca să-și admire între ele muzeele culturii lor naționale, și la nevoie, să-și le apere fiecare în parte, ci trăesc în concurență și cu tendința, fiecare, spre cucerire: cultura lor națională este pentru fiecare o armă de cucerire. Din această cauză cultura strămoșască nu este de un folos veșnic; la împrejurări noi, trebuiesc încordări și plăsmuiri sufletești noi, cu cari să se poată obține biruința. Profeții cei vechi ai Evreilor aveau, ce-i drept, un argument prin care făceau cultura strămoșască indispensabilă pentru totdeauna: ei ziceau că Iehova și-a ales odată pentru totdeauna cultura plăcută lui și prin mijlocul acesteia vrea el să ajute pe poporul său să biruiască! Chiar când poporul evreu era biruit, profeții tot susțineau argumentul mai departe, zicând că Iehova a voit numai să pună la încercare pe poporul său ales. Care profet însă de astăzi mai poate merge așa de departe, și să pună o legătură între divinitate și o anumită formă de cultură? Popoarele moderne au început a înțelege că a trecut vremea divinităților exclusiviste... Cultura cuceritoare este numai aceea care se adaptează vremii.

Și acum să venim la a doua întrebare: Dacă cultura este o energie în curs de adaptare, cum ajungem

1) Houston Stewart Chamberlain, *Die Grundlagen des XIX-ten Jar hunderts* I pag. 293 (1899).

să cunoaştem momentele ei de realizare și direcțiunea în spre care se îndreaptă.

La această întrebare, în acord cu știința, avem, în primul rând, următorul răspuns: Intocmai cum în lumea organică adaptările succesive ale speciilor animale sunt mijlocite prin ivirea variațiunilor organice individuale, care apoi sunt fixate prin selecțiune, tot astfel și în lumea socială, adaptările culturii naționale a unui popor sunt mijlocite prin aparițiunea faptelor și gândurilor originale, ale diferiților oameni aleși, cari apoi sunt fixate prin imitațiune și obiceiuri în mediul social. Încordările sufletești ale oamenilor mari, sau ale oamenilor originali, constituiesc potențialitatea de adaptare a culturii unei societăți; în încordările acestea vom avea să recunoaştem momentele de dezvoltare ale culturii.

Dar este greu totuși să recunoaştem între atâtea fapte și gândiri, pe cari le produce membrii societății, pe acelea cari sunt originale! Nu pe atâtea greu de recunoscut, pe cât greu de avut. Când ele sunt, se impun atențiunii. Din nenorocire, natura nu face cu ele o prea mare risipă. Apoi, atunci, când sunt și puține, este o nenorocire mai mare, dacă secera profetismului mai vine să le rărească, pe motivul, că unele sunt faptele și gândirile lui X, care are un nume străin; că altele sunt faptele și gândirile lui Y, care se inspiră dela străini; că altele iarăși sunt faptele și gândirile lui Z, care nu admiră în destul Românismul... Și așa se întâmplă de multe ori la noi. În loc să întâmpinăm cu entuziasm și să secundăm încercările de originalitate ale conaționaliilor noștri, noi le întâmpinăm cu neîncredere și le defăimăm chiar înainte de a le cunoaște. Ca melcul care se închide la cea mai mică mișcare din jurul său, așa și noi ne închidem în coaja rutinei la cea mai mică încercare de a ni se schimba perspectiva cu care ne-am deprins. Ne-ar place să devenim un popor mare, puternic și bogat, de care să tremure toți vecinii, dar am dori în acelaș timp să ni se lase neatins vechile deprinderi sufletești, pe cari le-am dobândit de pe când eram un popor mic, slab și sărac. Am vrea, cu un cuvânt, să avem toate avantajile culturii moderne, dar fără să ducem și sarcinile ei... Ar fi, în adevăr, ideal, să fie așa, dacă ar fi posibil; și ar fi posibil numai dacă am trăi singuri noi Români pe pământ. Dar cum nu trăim singuri, să lăsăm pentru profeții trecutului un așa ideal.

Cultura națională, care ne poate folosi, este singură aceea care ne ridică la nivelul popoarelor mari și puternice ale Europei actuale, în mijlocul cărora trăim. Atingerea acestui nivel să fie suprema noastră dorință. Să zicem rămas bun la tot ce cade sub acest nivel. Să încetăm de a mai avea, sub cuvânt de naționalism, obiceiuri retrograde și barbare; sentimente xenofobe; oroare de viața orășănească... și alte multe asemenea originalități, cari și-au avut, desigur, rostul lor în civilizația thracilor, dar care astăzi nu mai sunt de nici un folos. Să învățăm dela străini cât putem și cum putem mai bine; și dacă este cu putință să le luăm chiar înainte.

Dar atunci ne vom pierde unitatea de direcție în

cultură; ne vom înstrăina și ne vom pulveriza puterile? Pe nimic nu se întemeiază o asemenea spaimă. Unitatea de cultură nu se decretează înainte, cum și în ce fel are să fie, ci ea se impune în urmă ca o rezultată a încordărilor de cari sunt capabili oamenii de elită ai poporului nostru. Creațiunile acestora au să impună, cum și în ce fel va fi unitatea culturii, și nici de cum idealul dela care pornește teoreticianul naționalist. *Cu cât creațiunile acestora vor fi mai diverse și mai de valoare, în acelaș timp, cu atât și unitatea culturii ce va rezulta va fi mai durabilă și mai folositoare înălțării poporului.* O unitate voită cu mijloace artificiale este o simplă pedanterie, fără de nici un folos. Adevărata unitate a culturii este rezultatul muncii și nu rezultatul vorbelor.

Așa, de altminteri, se câștigă și toate celelalte bunuri sufletești pe cari le putem compara cu unitatea culturii. Personalitatea și caracterul, cari sunt în viața sufletească a individului izolat, aceea ce este unitatea de cultură în viața societății, nu anticipă activitatea sufletească, ci ele vin în urmă ca rezultat al acestei activități. Singura dorință de a avea personalitate și caracter nu este de ajuns. Acestea sunt fructul experienței; iar stările de echilibru în care ele se prezintă, sunt în realitate, nu o lipsă de mișcare, ci mișcări puternice neutralizate și ordonate. În personalitate și caracter se rezumă o experiență bogată și profundă.

De aceea, cu privire la întrebarea noastră, să nu ne sperie gândul, că depărtându-ne dela tradiția strămoșilor și acordând mai mult credit inovațiunilor produse de oamenii noștri de elită, riscăm să nu mai atingem niciodată unitatea culturii naționale. Din potrivă: cu cât vom deschide mai largi orizonturi inimii și minții noastre, cu atât ne apropiem mai mult de adevărata unitate a culturii naționale; căci adevărata unitate a culturii naționale stă înaintea noastră și nu în urma noastră, cum ne învață profeții naționalismului.

C. RĂDULESCU-MOTRU.

LITERATURA

MIZERIA UNEI COPILE

Intr'o seară, obosit de muncă, stam culcat pe pământ lângă colțul unei mari case de piatră; razele roșii ale soarelui la asfințit făceau mai vizibile crăpăturile adânci și petele de noroi depe zid.

Înăuntru casei, atât ziua cât și noaptea, se frământau, întocmai ca guzganii în clușă, oameni nemâncați și murdari; ei aveau corpul acoperit cu zdrențe și sufletele lor creau tot așa de murdărite ca și corpurile lor.

Prin ferestrele casei eșea, asemănător fumului des și ușor al unui foc, zgomotul înăbușit și monoton al vicțiilor care se zbuciuma acolo; adâncit într'un fel de piroteală, ascultam acest vuet trist.

Deodată, foarte aproape de mine, din dosul unei grămezi de butoaie goale și de lăzi vechi, se ridică o voce plâpândă și dulce:

Nani, nani puîşor
Copilul va dormi curând

Niciodată nu auzisem în această casă mame legându-şi copiii cu atâta gingăşie. Mă ridicai fără zgomot şi aruncaî o privire înapoia butoaielor. O copilă era aşezată pe una din lăzi. Capul său buclat şi bălai era mult înclinat, copila cânta c'un aer gânditor :

Nani, nani, mic copil
Mama va veni curând
Să-ţi aducă prăjituri...

În micile sale mâini murdare, ea ţinea mânerul unei lingure de lemn învelit c'o zdreanţă roşie şi-l aşintea cu mării săi ochi.

Ea avea ochi frumoşi, limpezi, duioşi şi trişti, de-o tristeţă rară la copii. Expresiuinea lor mă izbi atât de mult, încât nu mai văzui murdăria feţei şi a mâinilor.

Pe deasupra copilei, asemenea norilor de funingine şi cenuşe, treceau strigăte, insulte, un răs de beţiv, plânsete; împrejurul ei, pe pământul noroios, totul era sfărâmat, ciuntit, şi razele soarelui la asfinţit pătau în roşiu resturile lăzilor sfărâmate, dându-le aerul jalnic al rămăşiţelor unui mare organism dărâmat de mâna nemiloasă a sărăciei.

Fără voia mea, făcui o mişcare; copila se 'nfioră, mă zări, şi ochii săi bănuitori se micşorară; ea se ghemui ca un şoricel în faţa pisice. Cu un surîs, îi privii faţa sa timidă, tristă şi murdară.

Ea îşi strânse puternic buzele, şi sprâncenele sale tremurară; apoi se ridică, îşi scutură c'un aer grăbit rochia peste tot sfâşiată, care abia îşi mai păstră vechea culoare roşie, puse păpuşa în buzunar şi, c'o voce limpede şi răsunătoare, mă întrebă:

— La ce te uiţi?

Ea putea să aibă cam unsprezece ani; eră subţire, slabă. Ea mă fixa cu luare aminte şi sprâncenele sale tremurau într'una.

— Ei bine, urmă ea după un minut de tăcere, ce vrei?

— Nimic... Joacă-te... Eu voi plecă, îi răspunsei.

Atunci ea făcui un pas către mine, faţa sa se posomorî şi, cu o expresiune de desgust, ea îmi zise cu vocea ridicată şi limpede:

— Hai cu mine... Tu îmi vei da 15 copeici.

Eu nu înţelegeai numai decât; dar îmi amintesc că m'am înfiorat presimţind ceva grozav.

Ea se apropie foarte mult de mine, se alipî de corpul meu şi, urmărindu-mi privirea, urma să-mi vorbească c'o voce monotonă şi slabă:

— Să mergem... Eu nu mai am chef să cutreer strada... spre a căută un bărbat...

Dealtfel nici nu pot să ies din casă... Amantul mamei mi-a vândut rochia... el şi-a cumpărat rachiul... Să mergem!...

Cu blândeţe şi fără a vorbi o respinsei. Ea mă fixa c'un aer bănuitor şi părea a nu înţelege; buzele sale se mişcau spasmodic. În fine, ea îşi ridică capul şi, privind undeva în sus, cu ochi limpezi şi trişti, mult deschişi, zise c'o voce înceată şi plictisitoare:

— Nu face mofturi... Tu crezi... pentru că sunt mică... că voi striga... să n'ai frică... altădată, e adevărat, strigam... dar acum...

Şi, fără a termina, ea scupă c'un aer de nepăsare. Eu mă depărtai, ducând în suflet o groază de nespus şi privirea ochilor limpezi ai copilei.

MAXIM GORKI.
(Traducere de George Retez)

DOUĂ LUMÎNĂRI

Bate vântul de pune om jos şi nori de pulbere se ridică până în slava cerului. Pe alături cu şoseaua vin ghemuite două femei. Amândouă sunt îmbrobodite cu ciumberc negre şi înfolite, nu li se vede decât vârful nasului. Când intrară în sat, deteră de adăpost, şi par'că se mai ostoi vijelia. Femeia adusă de mijloc puse legătura jos şi îşi mai înfipse ciumberu la tâmplă; cealaltă, mută copilul pe mâna stângă şi-l desveli la ochi.

— Da de unde vii Floareo pe vremea asta cu copilu?

— Uite păcatele mele, mamă Ştefană, fusei la baba Bălaşa de-i aruncă de sperietură şi îi vărsă şi costoru; de câteva nopţi nu dă ochii în gene! Şi i se arată că e speriat de o vită!...

— Apoi așa e, unde sunt copii! Necazurile se țin ca scaiu de oaie!...

— Nu știu ce să mai zic mamă Ștefano! Până îi crești și copiii ăștia îți scot peri albi!... Barem să-i vedem în rândul lumii, ș'apoi cum le-o fi scris!... Și suntem înglotate, până mai alaltăieri ne ținu munca pe câmp. Fi-mea barem nu-și mai știe capul; azi leagă și ea gura la o velință că,—să fie cu noroc,—i-a venit și ei ceasul. Mi-o cere un creștin mamă Ștefano! O cere al lui Crăciun! De! eu știu ce să fac! Cum i-o fi norocul ei acum! Eu îi știu oameni buni, cu muncuță în câmp, cu car, cu rost; oameni așezați și de treabă!...

— De buni, n'ai ce să zici Floareo! Pâinea lui Dumnezeu!

Ștefana mai schimbă legătura în mâna cealaltă.

— O să nemerească bine! Fata e vrenicuță și cuminte, băiatu tot așa și au să facă treabă!...

— De vrednică și ascultătoare, n'am ce să zic mamă Ștefană! Uite e fată mare și ea n'a eșit până acuma din vorbele mele!

— Când e copilul ascultător, fă Floareo, tot pentru binele lui e, că nici un părinte nu-i vrea de rău!

— Păi nu știi mamă Ștefană că bătuse din picior și jandarul ăla dela primărie! A trimes de câteva ori vorbe! Când a auzit fata, îi era rușine să mai iasă la fete, că se făcea de rîs! Și nici mie nu-mi plăcea. Ala să-și ia fată de seama lui, și fi-mea să-și ea și ea de po-triva ei, muncitor! Nu mâine, poimâine, să-și auză vorbe c'asa și 'ncolo! Și apoi al lui Crăciun e de aci din sat, nu se înstrăinează fata cine știe pe unde. E aproape, o palmă de loc, când oi pune capul jos are cine să-mi dea și mie o cană cu apă. Dar jandarul ăla venit de ieri, alaltăieri, cine îl știe ce fel de om e! Azi aici și mâine te miri unde îi luminează ochii!

Mama Ștefana oftă.

— A cumnată-mii trăgea a coconie și uite acum îi ține lumânarea!

— Aoleo! că deschiseși vorba mamă Ștefano, par'că se măritase soro!

— S'a măritat!... nu s'ar mai fi măritat! Mă-sa să-i poarte păcatele, că ea a mâncat-o friptă!

Floarea mută copilul pe mâna cealaltă și își săltă șortul în brâu.

— Nu luase soro pe notarul dela primărie!!...

— P'ăla îl luase, că așa i-a plăcut cumnată-mii, să nu ia muncitor, că nu vrea ea ca fata ei s'o ardă soarele și s'o bată vîntul! Ba o împopoțonase și o învățase să umble cu capul gol și cu părul răsucit în creștet. Când eșea la oră, mai era vre-o fată ca ea, cu rochie strâmtă de țipa și cu ainuță jupuită la gât ca cocoana Logofătului! Păi ăleia îi stă, că așa îi e ei dat, dar ea e fată de om sărac, muncește azi ca să mănânce mâine! Ba au avut parte cu bietu frate-meu, că de bun ce este, e prost, muncește până dă pe brânci ca să le aducă lor două lenevoase,—se usucă iarba unde calcă,— stau toată vara lungite la umbra salcâmului!

Și nepoată-mea nu se ducea să muncească cu ziua s'o pici cu ciară, că de, era cocoană! Și ea nu ia decât om învățat, să știe condei! Doar să stea și să-i vie toate deagata! Ei, cine n'ar vrea așa! Dar de!... Și începu să tușească.

Au ajuns în mijlocul satului femeile. Vîntul tot suflă și din când în când ridică mototoale de pac în sus, iar pe șosea tot mai fuge câte un sul de pulbere. Soarele dă să scapete și de după norii cu tivu arămiu țâșnesc scânteii. Floarea mai săltă copilul în brațe și oftă și ea.

— Necazu cine să-l tragă, mamă Ștefano!! Trup de om! Poate așa i-o fi fost ursita ei!

— Fă Floareo! nu știi că este o vorbă: că norocul mai este cum și-l face și omul! Dacă i-am spus și eu cumnată-mii că să deschiză ochii și iar să-i deschiză, și ar fi bine ca fata să ia un creștin de aci din sat, de seama ei, că de, e sărmană,—nu e vorba că se cam dăochiase în urmă, cine o lua pe ea, doar să stea toată ziua și să se lichinească!... Așa... când a auzit mă-sa s'a făcut foc; mi-am căpătat bealeua, că nimeni nu e stăpân pe ea și n'are nimeni treabă cu fata ei! Dacă am văzut așa am tăcut; i-am spus și eu să-i ajute Dumnezeu bine... și nici n'am mai căscat gura! L-a luat pe notaru ăla de la primărie, pripășit aci, de ieri alaltăcri, venit de unde! Dumnezeu îl știe; azi aci, mâine iai urma! Și fata vrea d'ăștia albaștri, îmbrăcat în strimte, că așa o învățase mă-sa!... Și cum spun l-a băgat în casă. A stat vre-o trei luni la ele și i s'a urât, a spus că nu poate să stea el acolo! Și s'a mutat cu nevasta la târg, a luat o casă cu chirie. După vr'o lună așa aud că l-a dat afară de la primărie, lipsea cu zilele!... Mai trece nu știu ce mai trece și aud iarăși că n'a mai dat pe acasă câte-va zile. L-a așteptat nevasta două săptămâni încheiate dar nici gând de venit, el își luase tălpășița, cine știe unde, să înșele alta; par'că asta a fost întăia! Apoi s'a dus cumnată-mea într'o dimineață și s'a împrumutat de a plătit chiria, că așa o lăsase, ba i-a tocat și ce bruma lucruri avea; și a adus-o acasă! Și de atunci, ba de gura lumii, ba de alta, a căzut fata la pat și căzută e și azi, uite împlinește anu în postul Crăciunului!... Și e rău, e rău de tot, s'o vezi nu o mai cunoști, a ajuns ca o lumânare,

nu știu de o apuca sfânta zi de mâine!... Și bătrâna își făcu cruce și oftă.

A scăpătat soarele. Deasupra satului, pe deal, se aud scârțaituri de care și turme de oi coboară în urma berbecului. Ici, colea, ies fumuri pe coș, iar pe vatră ducue vălvoarea. Vîntul a mai înconținut și din susul satului, cam de sub coastă, vine la vale, pierdut de tot, un jalet de femeie. La biserică a început să tragă clopotul, a doua zi e Vinerea Mare, și jaletul nu se mai aude. Pe uliță când și când trece câte un om zorind din urmă juncanii, iar la fântână tot mai scârțâie cumpana și ciutura se leagănă deasupra ghizdurilor. A tăcut clopotul și vîntul a stat și el. Mama Ștefana se opri și plecă urechea spre coastă.

— Ia ascultă Floareo! Mi se pare mie! Par'că se jelește cineva!...

Floarea trase și ea cu urechea. Acum se deslușește bine, e glas de femeie, se jelește!

— Nu-ți spusei eu!... E gura cumnată-mei!... Tot n'o scapă sfânta zi mare de mâine!...

Mama Ștefana își șterse ochii cu mâneca zăbunului și la răspântii tăie drumul printre șanțuri, iar Floarea urmă înainte tot ascultând încotro venea jaletul.

* * *

Sub coastă, aproape la marginea satului, e o căsuță mică, spoită cu alb. De acolo se aud din când în când țipete. Innăuntru, pe un pătuț învelit cu alb, trage să moară o bolnavă ca de vre-o optsprezece ani. La cap arde încet și tăcut candela, nici feștila nu mai pâlpaie, ca să nu-i turbure somnul lin. Alături, pe o ladă, o păzesc două femei cernite. Stau cu mâinile încrucișate pe genuchi și n'o lasă o clipă din ochi. Când veni mama Ștefana, Coculeasa se jelea pe prispă. Bolnava deschise ochii mari, spălăciți și o privi lung pe bătrână; apoi încet, încet, îi închise și buzele albe și uscate se strânsură mai mult una într'alta.

Fața galbenă, pare că-i muiată în ceară, și ochii duși în fundul capului, iar sprâncenile două arcuri trase cu cărbune. Mâinile uscate și galbene și ele stau nemișcate deasupra pieptului scorojit ce abea se mai saltă când și când. Mama Ștefana se apropie de pat, îi trece mâna peste frunte și o cheamă pe nume, dar bolnava nu răspunde, doar un gâfâit înecăcios îi sfredelește gâtul. Bătrâna îi așează mai bine mâinele pe piept și vără crucea sub căpătâi.

Femeile, cu ochii roșii de plâns, stau triste lângă trupul ce se luptă cu viața. Încă o clipită ori două, o răsufare lungă numai și sufletul își ia rămas bun dela tovarășul de până acuma; și ca un abur al dimineții sboară departe, departe... sus de tot, nu-i mai e dor de cel pe care îl lasă în urmă pentru vecie. Li e atât de bine acolo, în lumea aceea, iar dacă își aruncă ochii în jos îi e silă de tovarășul lui, se cutremură și n'ar vrea să se mai coboare!... Femeile oftează din când în când și își leagănă încet capul. În odaie nu se aude decât răsufările înăbușite ale bolnavei și pâlpaitul încet al candelii. Mama Ștefana sări în sus și deschise ochii mari.

— Nu vedeți că moare!... Dați o lumânare că se prăpădește așa, și e mai mare păcatul!...

Aprinde lumânarea și o pune între degetele subțiri. Bolnava mișcă genele, dar nu mai poate să salte pleoapele!...

Lumânarea arde dreaptă, nici flacăra nu pâlpâie, iar dedesupt altă lumânare își stinge încet feștila și un bulgăr de ceară îngheață!... Pe Coculeasa a podidit-o iarăș plânsul și a eșit afară. Dorul de mamă îi sparge pieptul uscat de durere și jaletul sfâșietor se pierde în tăcerea serii. Amurgul își trage încet preșu însângerat peste deal, vântul a amortit și ascultă dus sub trestia de pe casă, și salcâmul din fața ferestrei, își pleacă și el trist crăcile sub strașină, iar frunzele ceruite se desprind una câte una, se leagă puțin în albastru limpede, se uită întristate în jos, apoi cad rând pe rând și mormântul se face tot mai mare peste tot ce a înflorit, peste tot ce s'a scuturat!...

...Când a intrat Coculeasa în casă lumânarea tot ardea îndelete, iar cea de dedesupt se stinsese de mult și bulgărul de ceară se răcise!...

Com. Nanov.

ION CHIRU-NANOV

ISTORIA UNEI IDILE

Nu cred să se găsească în lumea asta om care să aibe pretenția că Lucreția să fie singura fiică a cearnicarului. Și iarăș nu cred să se împotrivescă cineva că bătrânul Pădure să mai aibe alte două fete, dintre care una să se fi măritat de curând cu d. Asdrubal Popescu, un tânăr negustor de provincie.

Dacă este așa, pot să adaog că d. Asdrubal face și literatură, și pentru o mai bună înțelegere, literatură de aceea care, pentru a fi înțeleasă, e absolut trebuit ca autorul să fie mort. Cunoașteți cred povestea scriitorului fără noroc și fără talent...

Imperecherea asta de treburi așa de deosebite se poate lămuri foarte lesne.

Tânărul negustor e vlăstarul unui neam de negustori. Decât, cum în blagoslovita noastră țară nu-i suflet de român care să n'aibă ambiția de a aveă pe conștiință un volum de poezii măcar, —sau în vremea din urmă— o mașină de sburat, Asdrubal arată, de prin liceu încă, însemnate aptitudini literare. I se refuzase adică din partea revistelor o groază de poezii. Câte a îndurat, bietul, în numele literaturii, din partea profesorilor, a colegilor de școală și a părinților, Dumnezeu să i-o răsplătească în bine!

Decât, se întâmplă adesea ca de relele de cari suferi să fii tu însu-ți, în mare parte, vinovat.

Așa, de pildă, tânărul Popescu se purtă foarte neomenos cu tovarășii săi de clasă. Ii privea de la o înălțime îngrozitoare și-i lovea din când în când, cu câte o sentință din Schopenhauer sau din Spinoza, de le făcea sufletul vânătai.

Din pricina acestei ipostase de filozof, se născuse în jurul liceanului un mare număr de legende. Toate aveau mult adevăr în ele; împodobite însă cu rodul închipuirii elevilor mai răsăriți, ele luau un caracter extrem de buf și stârneau furtuni de râsete.

Se știa, între altele, că nevrâstnicul cugetător are

între obișnuințele sale și pe aceia de a se plimba prin cimitir.

Vreme îndelungată Popescu rătăcea printre morminte, cu un carnet în mână; se oprea în fața monumentelor, le privea cu băgare de seamă; apoi pornea mai departe, dând din cap, sau făcând câte-o însemnare. In cele din urmă se oprea înaintea *grohniței* în care zac vrăfuite, claie peste grămadă, osemintele morților dezgropați «după șapte ani», și aci filozoful făcea un lung popas, hamletizând:

— Ce e omul?! Nimic! »

Odată, cu învoirea căpătată dela «rectorul» cimitirului, junele filozof se coborâ chiar în lăuntru groti. După trecer de câteva secunde, însă, se auziră din pământ țipete desnădăjduite și cu fața galbenă și sbârțită, cu ochii înghețați și cu părul vâlvoi, Asdrubal apărî la lumina zilei și începî să alerge prin țintirim, spre poartă, ca o nălucă. Sărmanele cărtițe! Trebuie să se fi ascuns în inima pământului de spaimă.

Se mai știa apoi, că ciudatul tânăr își cumpărase o hârcă dela îngrijitorul cimitirului. De altfel, aceasta nu eră o taină, pentru că filozoful povestea ori-și-cui că are acasă, «pe masa lui de lucru» un *cap de mort*. Ba mulți, poftiți de cugetător sau mânați de curiozitate, se încredințase de-abinelea de existența craniului. Colegii de clasă, însă, susțineau că, noaptea, filozoful ascunde capul de mort sub pat și că frica nu-l lasă să doarmă.

Insuși Asdrubal povestî într'o zi un vis pe care i-l-a prilejit capul de mort:

«Se făcă că mă aflu la cimitir. In timp ce soarele se coborâ, scâldat în flăcări, groparii deshumau scheletul unei femei. Săpau, săpau, săpau și, deodată se auzî un sgomot sec: un cioclu izbise cu cazmaua craniul scheletului. Mă mirai atunci mult cum pe tivda descărnată, părul lung și pieptănat cu cărare la mijloc, se ținea de minune. Mă coborâi în mormânt și pusei mâna pe păr; abia îl atinsei, însă, și cozile reci și cadaverice îmi rămaseră în mână. Un cioclu îmi desluși că părul leșurilor nu se nimicește nici odată, și pentru că avea încredere în mine, îmi mărturisi că vinde unui frizer această rămășiță îndărătnică a morților și că se fabrică din ea *crepeuri* și peruci pentru cocoane. Când fu urnit din loc, scheletul se desfăcu din încheaturi. Groparul rosti o înjurătură și începî să scoată osemintele cu lopata, amestecate cu țărână lăncedă.

Luai în mână câte-va mădulare și cioclul îmi spuse că sunt foarte șubrede. In adevăr, încercai să le frâng și ele se dădeau sub mâna mea ca niște fluere de stuh. Găseam par'că o plăcere în sfărâmatul oscioarelor femeii de odinioară și, în timp ce-i frângeam rămășițele, cugetai: dacă ar fi vie și frumoasă poate că m'ași înamora de dânsa și poate că ea ar nesocoti dragostea mea. A! mucre, dacă ai putea tu simți ce fac cu tine în clipa asta! Suflet al acestei femei, strigai cătând spre cer, te invoc: privește cum îți frâng oasele și cum nimeni nu-mi spune nimic!... Apoi groparul scoase din mormânt un pantof al decedatei. Se cunoștea că a fost de lac gheata. Funta de mătase albăstră era puțin cam ofilită, iar agrafa de bronz era înverzită de cocleală. Luai pantoful și-l umplui cu oase

sfărâmate de mine. Voiam să pun gheata în buzunar. Deodată, izbucni un huiet grozav, ca un tropot de cai ce se apropie în goană. În depărtare se lămurii un steag negru și, spre marea mea spaimă, văzui că părul moartei fâlfâie în vârful sinistrului drapel. Căutai să fug, dar când mă întorsei, cioclii dispăruseră, iar în locul lor văzui un diavol cu coarne care făcea salturi deșchiate într-o volbură de flacări. Incercai să fac o mișcare, dar Satana mă apucă de pulpa stângă și atunci o nouă groază mă cuprinse: Văzui că port într'un picior pantoful moartei. Un țipăt îmi răguși în gât; diavolul își încurcă mâna în părul meu, îmi făcu vînt și mă trânti în groapă. Căzui cu fața la pământ; un os de-al scheletului mi se înfipse în frunte. De durere mă deșteptai. Zăcui în urmă două luni de friguri și în fiecare zi mă descântă o altă babă.»

Cea mai grozavă molimă de răsete se deslănțui atunci când făcu înconjurul liceului vestea că Popescu se îndeletnicește cu teoria Infinitului și că a izbutit chiar a statornici «forma» acestui necunoscut fără de seamăn.

Un licean povestea că a fost martor la următoarea scenă:

Cugetătorul se prezintă într-o zi la bibliotecarul liceului și-i ceru un tom de filozofie. Profesorul de logică, un domn tânăr și pleșuv, care se afla pe aproape, auzind că e vorba de o carte din breasla lui, întrebă pe gânditor dacă nu-i poate fi de folos. Popescu zâmbi ironic și răspunse că *nu crede*. Știa el că *doctorii* în filozofie nu sunt filozofi! După multe stăruințe, însă, fu înduplecat să destăinuiească pricina frământărilor sale.

— Caut principiul Infinitului din filozofia feniciană.

Cuvintele căzură ca o sfruntare. Profesorul de logică făcu o mutră de nedumerire și mărturisi cu o umilință fățarnică cum că nu cunoaște numitul principiu.

Asdrubal replică atunci triumfător:

— Nu vă spuneam eu?!

Când să plece logicianul îi întinse mâna, rostindu-și numele. Filozoful înclină puțin capul, dar fără a și-l spune pe al său.

-- Dumneavoastră?

Gânditorul își adună atunci în ochi tot vagul unei înserări târzii și, cătând visător pe geam, răspunse:

— Privesc, simt, cuget... dar cine sunt—nu știu!..

Acestea zise, tânărul se depărtă și «doctorul» rămase plouat.

Și... Doamne ajută! Cine ar putea să jure cât au ris băeții și cine mai știe povesti toate ciudățeniile lui Asdrubal? Destul că la eșirea din școală, el avea un vraf enorm de manuscrise și un suflet plin de venin.

Aceasta e vremea când bătrânul tată al năpăstuitului geniu—un marchitan mărunțel, mirosind a cizme de iuft și a tabac rusesc—căpătă cinstita dorință de a avea unul sau mai mulți nepoței. Singurul său fiu și, prin urmare, singurul în stare de-ai îndestula cerința sufletului era descoperitorul Infinitului. Bunul om se gândi cât se gândi și într-o dimineață își chemă feciorul de-o parte și-i ținu următoarea cuvântare:

— Ia ascultă, infinitu' tatii! Șezi colea. A venit vre-

mea când omu'... de... știi... vorba ceea... bucuria vieții... Adică ce mai vorbă lungă? Să te 'nsori!

Bătrânul își șterse sudoarea ce i se ivi pe fruntea arămie și repezi pe nări o priză de tabac.

Filozoful se arătă nedumerit și ceru lămuriri.

— Ce-ți pasă ție? Invățatură ai destulă... Bani am și eu o leacă... Te fac, dar, negustor, ca să ai după ce trăi; îți alegi o *copchilă* după placul inimii... și ca-sa-i gata...

Socotind bine, feciorul marchitanului n'avea nici de ce să se bucure, nici de ce să se împotrivescă. La vorba *negustor*, însă, se răzvrăti. Cum? Să se închidă, va să zică, pentru totdeauna între patru pereți căptușiți cu rafturi? Dar el se simte om cu alte apucături; vrea să mai învețe, să *producă*... Și apoi nu se pricepe deloc la negustorie...

Bătrânul, însă se ținea dârj.

— N'ai nevoie să te pricepi. Anii te învață ei. Nici eu nu mă pricepeam... nici alții... Și dacă-i vorba pe aceea, eu, la o adică: chivernisit, vice-președinte la tăbăcari, membru consilier *activ* la brașoveni: Aud? Și-apoi am și eu dreptul să-ți *pretand* ceva... Ție nimic nu ți-am *refozat*... Și la urma urmelor, dacă nu vrei, te bat. Te bat și te însor!»

N'ași putea spune cu mâna pe inimă, că lucrurile s'au îndeplinit cu ușurință. Ceea ce-i limpede, însă, e că s'au îndeplinit.

Asdrubal se făcu *negustor*, se însură—hotărît, însă în adâncul sufletului să nu-și înăbușe cu nici un preț aptitudinile *literare*.

— Mă fac ei negustor... Bine! Dar ce zace aici (junele arată anume capul) habar n'au. Or vedea ei odată și-odată!»

Până atunci, în timpul logodnii, el desluși miresii sale și părinților ei că el nu e așa, știi, om simplu, un negustoraș oarc-care. El cugetă, scrie, în sfârșit, e autor și pe cale de a deveni renumit.

Toate acestea le spuneă întemeindu-se, de bună seamă, pe «studiul» la care lucra în vremea din urmă, studiu de care când vorbea, întrebuintă de nenumărate ori cuvântul «imens» și de care eră încredințat că trebuie să-i aducă «consacrarea».

Iată, dar, cum s'a întâmplat că ginerele d-lui Pădure se alese a fi negustor și literat.

Dar ce are a face! Tânărul literat eră, mai întâi de toate, negustor. Și asta se potrivea de minune cu dorințele «familiei» cu care se înrudea. Că eră și *autor*? «Familia» privea spre «autor» ca spre un zeu. El eră mândria tuturor. Prin el căștigau însemnătate toți ceilalți membri ai familiei. Unul devenea socrul autorului: altul cumnatul autorului, alta soacra autorului; cuscra autorului. Dar unde mai puneți pe *soția* autorului? Cine poate să se măsoare cu dânsa?

În clipa în care surora ei mai mare deveni soția autorului, *Lucreția* nu mai eră nici dânsa o copilă, care trăește ca o floare. Mlădița de odinioară era acum trandafir îmbobocit și rodul lui numai bun de pus la cheutoare.

Fiica lui Pădure și Fulger trăgea acuma cu urechea la cele ce se vorbeau prin casă și asculta cum se mi-

nunează musafirii de norocul care a dat peste *Marie*.

Mai cu seamă, o scormoniau vorbele bunicuții Smaranda, o bătrânică scundă, cu fața sbârcită ca o smochină veche și cu niște ochi mititei ce se ascundeau sub sprâncene ca ferestrucile unui bordeiu sub strășină. Bunicuța Smaranda găsea vorbele cari merg la inimă, aveă, însă, totdeauna pretenția, și o arată la ori ce prilej, că, dacă a trecut *di șeptizeci*, n'a dat de loc în mintea copiilor.

— Auzi d-ta! Acu, sântără negustori și negustori. Unu arc geamuri de Venetia la prăvălie, altu iar arc o dugheană cât un pumn de copchil. Bărbatul Măriei însă, lasă că-i comersant de prima'ntâi, da mai e, și cărturar, scriitor... Așa noroc mai rar!

Marie, ascultând asemenea tămâieri, roșea cu modestie și zâmbea fericită. Rudeniile deasemenea. Afară de bătrânul Pădure, care nu prea înțelegea bine lucrurile. Bucuria lui eră mai înfrânată. Intrucât privește însă, pe norocosul *comersant*—cărturar, el șodea înfipt pe un scaun, nu căută să scadă cu nimic însușirile ce i se puneau în seamă, ci rostea numai, din când în când, solemn și muzical:

— Da, da! Da, da!

Și pe când melodiă aceste scurte aprobări își clătina scurt capul, și un moț de păr din creștet îi juca la dreapta și la stânga, întocmai ca și creasta unui cocoș, când sultanul pasărilor se plimbă măreț pe muchea unui gard.

Și dacă, în cele din urmă, Lucreția isprăvise și dânsa prin a crede că e, în adevăr, o fericire să ai de soț un «autor», cum nu era să se bucure atunci când un picu de autor i se înfățișa și ei?

Al doilea «poet» în familie! O adevărată raritate și o mândrie fără seamăn.

Adică de ce n'ar fi și ea soție de autor? Soție? Fierește, ea nu mai e doar copilă. Câte-odată pleca de-acasă toată lumea. Una din fete rămânea, de obicei, de caraulă. Când se întâmpla să vină rândul Lucreției, ea încuia bine toate ușile; apoi, se urca în «salon» și aci, d'înaintea oglinzii mari, cu rame aurite, își puneă vre-o rochie «lungă» de a Mariei și se plimbă tanțoșă prin odaie, cu capul la o parte, cu buzele suptete, făcându-și vânt cu evantaliul, cam rupt, plini de zorzoane și panglici, din tinerețea doamnei Pădure.

O prindea de minune: o jupăniță scundă și rotundă.

Acum va înțelege ori-cine bucuria copilei, din clipa în care ceti «Cântecul» închinat ei, din «Viitorul de Aur», Numai Plopeanu n'are să înțeleagă. De unde? El nu cunoștea o picătură măcar din sufletul Lucreției, nici din împrejurările în cari trăia, pentru că între dânsul și fiica lui Pădure și Fulger se află totdeauna ca la vre-un stângen de sfială. Nu vorbise amândoi niciodată. De câte-ori făcuse vre-o încercare să se apropie, părea că până și aerul lui Dumnezeu se îngroașă, că se preface într'un zăgaz care i se pune stavilă în cale.

Am auzit un poet spunând că oamenii îșiucid dragostea «unii cu spada, alții cu un surâs, iar alții cu o vorbă». Dacă este așa, mulți și-oucid și cu sfială.

Ce e dreptul, Plopeanu nu suferea deocamdată mult din pricină că nu vorbea cu iubita sa. Ba îi părea chiar

bine. Une-ori își înfățișă clipa de noroc în care se vor întâlni. «Ce i-ași putea spune atunci?» se gândeă ju-nele trubadur. Căută, căută, căută—dar nu găsea nimic. Așa, de pildă: te iubesc, te ador! ar fi mers; dar apoi? Iți trebuiesc cuvintele grele ca s'o dovedești. Dacă ar putea să se înfățișeze cu o coală de hârtie scrisă de dânsul—da; i-ar vorbi mult și bine. Dar așa? Mai bine să nu vorbească. Ii ajungea că o vede zilnic și c'o îmbrățișează cu privirea.

B. NEMȚEANU.

CRITICA SOCIALA

BISERICA ȘI ROMÂNISMUL DUPĂ SCRIERILE MAI RECENTE

S'ar părea că nu este timp mai pierdut de geaba, ca acela care se pierde în discuția de a ști: cum ar fi fost să fie mai bine, în locul celor ce într'adevăr au fost istoricește! Realitatea este cum istoria ne-o arată; și cum ar fi fost mai bine să fie este greu să știm noi, fiind-că nouă ne este imposibil să cumpănim toate consecințele cari ar fi decurs din acest «cum ar fi fost mai bine!» Nouă ni se va părea poate că ar fi fost mai bine să fie altfel, de cum a fost în realitate, fiind-că la acest «cum ar fi fost mai bine» punem și consecințele cum le dorim noi, nu cum ar fi putut fi ele în realitate!

Totuși, așa de pierdut nu este timpul acestor discuțiuni, pentru următoarea considerațiune: faptele istorice se pot repetă, și atunci, cine știe! dacă imaginarul «cum ar fi fost mai bine» nu poate intra în realitate! Această considerație se aplică mai cu seamă în cazul de față. Nu odată scriitorii noștri s'au întrebat, dacă n'ar fi fost mai bine să fi fost catolici, sau uniți cu Roma; de cât să fim ortodoxi! Și răspunsul dat nu este indiferent; căci să poate preă bine zice: dacă ar fi fost mai bine să fie altfel de cum a fost, poate să vină ocazia să se schimbe condițiunile istorice, și atunci putem alege după pofta inimei!

D-l C. Cernăianu, licențiat în teologie, este cel mai recent scriitor care se ocupă cu această discuțiune. În broșura pe care a publicat-o (*Biserica și Românismlul*, Librăria Socec) zilele acestea, dânsul se rostește contra ortodoxismului și își arată preferințele pentru Biserica *unită* cu Roma. Argumentele sale privesc exclusiv ridicarea culturii naționale, pe care o găsește totdeauna oprită în loc de către ortodoxismul Bisericeii. Incepând cu secolul al X-lea, ortodoxismul Bisericeii noastre servește intereselor bulgărești și sârbești; apoi tot acest ortodoxism servește după aceea, câte-va secole în șir, interesele grecismului, și niciodată interesele românești. Iată câte-va din afirmațiunile d-lui Cernăianu. In ce privește perioada slavonismului: «biserica română dă prilej «de dezvoltare unei limbi străine, rămânând limba românească de tot proastă, rămânând ca într'o noapte «oarbă și de urgisire când nimeni nu a întrebuintat-o «pentru a prinde gândurile și ideile, în formă românească» (pag. 50).

Apoi întemeiat pe câte-va citate luate din scrierile d-lui N. Iorga, autorul nostru urmează: «biserica română, departe de a ne susține *naționalicește*, ne sugrumă; iar *cultura* n'a putut-o răspândi, căci de ar fi izbutit a o împlânta adânc în sufletul românesc, l'ar fi omorât, ca să nu se mai renască, după modul cum țineă ca cultura slavonă să se câștige în limba slavonă. Că nu s'a ajuns la slavonizarea Românilor prin biserică, este meritul unor concursuri de împrejurări, cu totul independente de ce ar fi voit curentul bisericesc, care a stăpânit la noi în țară» (pag. 52).

Și după slavonism vine grecismul, «Dar totuși lupta nu s'a dat numai între curentul slavon și român. Ortodoxia a făcut să se resimtă pe pământul țării noastre încă un curent, curentul grecesc... Înfrîurirea grecească venită prin biserică și apoi prin legăturile politice, s'a întemeiat cu atâta putere în Principate, în cât a avut asupra vieții românești, mai ales bisericești, efecte incalculabile. Putem vorbi în țara Românească și Moldova de o vreme nu numai de pericol dar și de rușine, nu numai de nedreptăți dar și de umilire, nu numai de jale, dar și de adâncă putreziciune care a culminat în așa zisa epocă a fanarioților» (pag. 74—76).

Înfrîurirea grecească începe prin secolul al XVII-lea și ține până de curând. Ea a fost tot așa de nefastă pentru cultura națională ca și înfrîurirea slavonă. «De la căderea Constantinopolului, Orientul, care încă decăzuse de mult, n'a făcut nici un progres nou, nimic deosebit, al cărui avânt fericit să se poată resimți și la noi ca să ne înalțe și să ne renască. Este știut că după cucerirea Constantinopolului, *elita bizantină, care fusese totdeauna favorabilă unirii cu Roma*, a fugit în Apus, contribuind la Renaștere, iar poporul grecesc a rămas sub stăpânirea Turcilor și sub conducerea ignorantismului monahal. *Prin urmare, legătura cu Orientul ne-a ținut despărțiți de suflările vii de cultură cari răsăreau neîncetat în Apusul Europei*. Acele mișcări cari s'au resimțit și la noi prin Români din Ardeal și Polonia, și cărora le datorăm începutul de cărți românești—ne-ar fi putut împrumuta de sigur lucruri mult mai folositoare, mai vii, mai puternice, așa ca să nu regretăm legăturile cu Grecia, și să nu le socotim necesare pentru fericirea noastră. Dar așa ne-a fost destinul prin Biserică: oropsit, ca să nu întrebuițăm un cuvânt mai puternic, dar și mai potrivit: nefericit. *Ca români, ca națiune deci, și ca limbă, ca cultură, Biserica nu ne-a putut servi de scut*, ci din contră, de motive jalnice și plângătoare». (pag. 103—104). Ortodoxia «deci, din punctul de vedere național, ne-a vătămat extraordinar de mult, așa cum vatămă azi fraților noștri din Basarabia și Serbia, a căror limbă aproape se pierde, și așa cum e prilej nenorocit și pentru Români din Bucovina, din fondurile românești, ale căreia se ridică cotropitor rutenismul», (pag. 111).

În opoziție cu ortodoxismul, care ne-a adus numai vătămări, catolicismul, sau unirea cu Roma, ne-a adus, după d. Cernăianu, numai bine.

În programul Facultății de Teologie din București, anul 1700 e privit ca o dată dela care se începe o epocă nouă în istoria bisericești românești. De fapt, în

«Principatele Române, însă, nu se întâmplă nimic nou și deosebit, care să schimbe mersul nenorocit al lucrurilor. Din contră, din această vreme se întărește și mai mult înfrîurirea greacă prin începutul epocii fanariote. Dar în vremea aceasta s'a întâmplat totuși ceva în biserică Românilor, care este și trebuie să fie considerat întotdeauna ca un mare eveniment *cu incomparabile urmări pentru viața românească*. *A nume, la 1700 s'a făcut unirea bisericești române din Ardeal cu Roma*» (pag. 115). «În adevăr, în unirea cu Roma a Ardealului, se cuprinde, în germinare, înviorarea, care are să răsără pentru tot românismul.» (pag. 122).

D. Cernăianu enumeră apoi binefacerile cari au răsarit pentru românism din unirea unei treimi a Românilor din Ardeal cu Biserica din Roma. Cele mai principale sunt: s'au pus la dispoziția Românilor rezultatele culturii apusene prin mijlocirea tinerilor trimiși la Roma pentru studii, și cu deosebire a tinerilor trimiși în institutul jesuit *De propaganda fide*; s'a redșteptat conștiința națională prin cercetări istorice, literare și lingvistice; s'a întărit prietenia elementului românesc pentru dinastia Habsburgilor, cari, în schimb, a dat posibilitate elitei Românilor să se întărească în hierarhie și instituțiuni bisericești.

Acestea sunt, în rezumat, părerile d-lui Cernăianu. Dacă alăturăm la ele și părerea că ortodoxismul se ocupă prea mult de ritual și în genere de forma externă a cultului, neglijând cultura internă emoțională, părere pe care o împărtășește și d. Cernăianu, avem atunci tot ce se poate aduce ca acuzare ortodoxismului și, respectiv, tot ce se poate zice în favoarea unirii cu Biserica din Apus.

Să aibă oare dreptate d. Cernăianu?

Dânsul este absolut convins că da; și nu odată în cursul broșurii sale, să revoltă de faptul că adevărurile exprimate aci sunt ținute sub obroc!

Teza contrară aceleia admisă de d. Cernăianu a fost însă susținută, cu puțin înainte, de d. Rădulescu-Motru în scrierea sa, *Cultura română și politicianismul* (Ediția III. Librăria Socec), și tot pe baza unor argumente privitoare la cultura națională.

D. R.-Motru arată mai întâi, deosebirea care există între Biserica ortodoxă și Biserica din Apusul Europei, în ceia ce privește raportul lor cu mersul culturii. Cea dintâi, a fost în adevăr mai puțin făcută pentru a ajuta progresului social și cultural la diferitele popoare, de cum a fost ceea ce a doua. Iată ce zice dânsul:

«Biserica ortodoxă a împrumutat creștinismului primitiv o concepție greu de realizat; o concepție care era potrivită unor alte timpuri, cari din nenorocire nu se pot repeta. Bisericile Apusului s'au depărtat dela adevărata concepție a Evangheliei, este adevărat; în schimb, însă, ele au făcut din creștinism un element real de cultură, din care a profitat apoi societatea. Sau, mai exact vorbind, popoarele din Răsăritul Europei, n'au avut în sufletele lor acea tendință naturală de a se preocupa de problemele moralei practice, cum au avut-o popoarele din Apusul Europei; de aceea la ele evoluțiunea creștinismului s'a oprit la faza în

«care acesta era când a fost întâia oară răspândit, pe când la popoarele din Apusul Europei, el s'a transformat. Catolicii, și mai ales protestanții, au ajuns treptat să înlocuiască idealul creștinismului primitiv, printr'un ideal de organizațiune socială, și astfel au introdus, în conținutul credinței religioase, preocupățiuni de ordin practic pe cari Christ nu le-a avut, pe când ortodoxii au păstrat vechiul ideal, acela după care se conformaseră viețile de contemplațiune și ascetism ale călugărilor de odinioară.

«Din această cauză, ortodoxismul în genere nu este o școală pentru viața practică. Potrivit altor timpuri, el n'a avut în sine fermentul acela care aiurea a pregătit în sufletul credincioșilor aspirațiunile la o soartă mai bună pe pământ, și care a dat îndemnuri pentru reforme politice sau sociale. Despre el nu se poate zice, — cum se zice despre protestantism bunioară — că a înrădăcinat în conștiințele oamenilor intransigența pentru anumite opinii politice. El n'a ascuțit dialectica nici unui orator popular, nici n'a întărit convingerea vreunui retrograd Ortodoxismul s'a menținut în sfera sublimă a cuvintelor mântuitorului: *«Părăția mea nu este pe acest pământ»*. «Dați Cesarului ce este al Cesarului și lui Dumnezeu ce este a lui Dumnezeu»... Popoarele ortodoxe, întru cât din faptul primirii ortodoxismului, se poate trage o concluzie asupra caracterului lor național, sunt mai transigente asupra drepturilor politice. Crucea ortodoxă luminează admirabil calea spre ceruri, dar lasă prea în umbră pe aceea de pe pământ...

Dar această deosebire odată stabilită, d. R.-Motru este de părere, că tocmai lipsa ce se constată în Biserica ortodoxă, adică lipsa fermentului politico-social, a fost de un mare folos pentru popoarele din Orientul Europei.

«Biserica ortodoxă n'a putut să suprimă tendințele proprii sufletului ale fiecărui popor; dar ea a știut numai să le devieze pe acestea într'o altă direcțiune, de cum ar fi făcut-o Bisericile din Apusul Europei. Și în această stă marea sa importanță istorică. Cu direcțiunea dată de dânsa, ea a venit în folosul popoarelor credincioase. Biserica ortodoxă a adus pace și mângâiere, acolo unde Biserica Apusului ar fi adus război și vrajbă. Ea a fost o adevărată providență pentru popoarele din Orientul Europei.

«In adevăr, ce ar fi putut fi mai învrăjbitor pentru sufletul popoarelor din această parte a Europei, decât tocmai ideea de organizație și hierarhie politică pe care o cultivau prin spiritul lor Bisericile din Apus! Ce ar fi putut să desbina mai mult sufletele popoarelor din Răsăritul Europei, deja atât de desbinate ele, prin originea lor etnică, decât tocmai ideile de reformă politică cari au isbutit aiurea și cari au contribuit la constituirea reformei protestante?

«Direcțiunea pe care o aduceau cu dânsese Bisericile din Apusul Europei, cu preocupările lor de organizație socială și politică, era bine venită la niște popoare cari moșteneau admirabila organizație politică a poporului roman, și cari erau constituite din elemente etnice nu prea îndepărtate; în orientul Europei însă, ea ar fi fost dezastruoasă. La popoarele din această parte

«a Europei găsim că predomină spiritul și cultura unui popor care n'a știut niciodată în trecutul său, să-și întregească o unitate politică; anume a poporului grec; iar în constituția lor etnică o deosebire incalculabilă dela elementele cele mai nobile ale rasei aeriene, până la cele mai tâmpite ale rasei mongole. Ce ideal social și politic s'ar fi putut propaga aci de către Biserică? Care tip de organizație și hierarhie socială n'ar fi ațâțat aci urile de rasă; n'ar fi trezit din adâncimea lor poftele și instinctele atavice? În țările din apusul Europei era cu totul altfel. Aci Biserica găsea, pe lângă sprijinul pe care îl da ca moștenire cultura veche și solidă romană, dar și un element, din cale afară de predispus organizației politice și sociale, pe barbarul german. Pe când în Orientul Europei, ce găsea oare biserica creștină? «Nici cultură, nici element comparabil elementului german, ci haosul popoarelor! Pentru acest haos, trebuia totuși făurită o concepție religioasă care să facă a pătrunde în sufletele popoarelor exemplul și preceptele lui Christ. Trebuia o concepție accesibilă mulțimii înculte și heterogene, o concepție simplă și totuși majestoasă pentru a întreține sentimentul religios; o concepție care să se exteriorizeze ușor, și deci să se propage prin imitațiune. Și tocmai pe aceasta o dete Biserica ortodoxă». (pag. 105—109).

Apoi, exagerarea cultului extern nu a fost ea tocmai cel mai eficace mijloc educativ pentru popoarele din Orientul Europei? «Cum altfel, dacă nu prin cultul extern, această școală minunată de bună pentru pregătirea sufletelor inculte, s'ar fi putut ajunge a se pune temelie unei unități religioase? Cum altfel s'ar fi recunoscut și continuat în mijlocul celor mai înapoiate credințe păgânești, lumina înălțătoare a învățaturii lui Christ? Cum altfel, dacă nu prin majestatea cultului extern s'ar fi putut prinde, dirija, și apoi conțopi în creștinism, curentul atâtor superstiții și credințe, în care se agita sufletul aceluia hoasă de popoare? Apoi exclusivă supremație a Bisericii, nu eră ea oare mijlocul cel mai eficace pentru a pune capăt dușmăniei atâtor seminții, cari veneau din origini diferite? Cum s'ar fi putut constitui altfel, dacă nu sub această supremație tiranică, unitățile naționale pe cari le avem astăzi în Răsăritul Europei—Rusia bunioră? Indrumarea spre instituțiuni și drepturi politice ar fi fost disolvantul cel mai puternic ce se putea așternă în mijlocul popoarelor ortodoxe. Căci nu este un moment mai critic pentru unitatea unui popor, decât momentul în care diferitele sale elemente etnice sunt chemate să-și determine o pozițiune pe treptele ierarhiei sociale. Atunci ies la suprafață vechile instincte de dușmănie între rase, atunci se întrevăd abizurile ce despart semințiile omenești unele de altele. A fost cu adevărat mântuitoare pentru popoarele din Răsăritul Europei, Biserica aceea care a zis: «iar dacă de Biserică nu va asculta, să-ți fie ție ca un păgân și vameș!».

«E drept că noi Români de astăzi, suntem întru cât-va nedreptățiți de această supremație tiranică. Foștii noștri compatrioți din Basarabia s'au rupt încetul cu încetul de noi, mângâiați că au rămas în sânul ortodoxismului; iar conaționalii din Macedonia, fiind

CRONICA ȘCOLARĂ

DESIDERATELE ÎNVĂȚĂTORILOR

«prea apropiați de Biserica elină, nu ne-au înțeles, și «nu ne prea înțeleg aspirațiunile... Dar aceste neajunsuri sunt mici pe lângă bine-facerile pe care Biserica ni le-a dat în trecut. Dacă astăzi suntem într-o unitate politică—și atâți câți suntem—apoi aceasta se datorește în primul rând Bisericii ortodoxe. Grație ei, «diferitele elemente etnice cari au cutreerat această țară—și în primul rând Slavii și Bulgarii,— nu s'au întărit în instituțiuni și drepturi inprescriptibile, ci s'au contopit în valul din ce în ce crescând al românismului; grație acestei Biserici, a fost cu putință să eșim «de sub atâtea influențe streine fără ca sufletul nostru «să fie prea profund atins. Vai! dacă monachii greci «ar fi imitat pe monachii occidentali sau pe preoții protestanți! Cât de schimbată ar fi firea noastră astăzi, «după influența de secole a acestui element străin!

«Apoi formalismul extern și prea mecanic făcut, al «cultului ortodox, e drept că îndepartează pe câteva «suflete delicate dela însăși practica religiunii. Acest «formalism pare unora prea covârșitor față de emoțiunea religioasă, care ar trebui să fie păstrată cât mai «în evidență. Forma acoperă prea mult fondul!

«Dar cât de bine-făcător este totuși acest formalism «pentru imensa majoritate a poporului nostru. Cât de «potrivit este el pentru sufletul acestuia. Numai cei «cari îl simt în acțiune îi înțeleg rostul și îl apreciază» (pag. 110).

Iată dar cele două teze contrarii față în față. Care dintre ele exprimă adevărul?

Nouă ni se pare că d. R.-Motru este mai aproape de adevăr, de cât d. Cernăianu.

Pe cât timp noi, Românii, nu eram o putere politică, ar fi fost o mare nenorocire pentru noi să ne războim cu popoarele orientale pe motive religioase. Ortodoxismul ne-a fost o bună scuteală pe timpuri de restriște. Grație lui n'am fost nevoiți să ne numărăm aderenții, ci am crescut la olaltă cu multe alte naționalități, până am fost în stare să stăm singuri pe picioare. Ce ar fi fost dacă noi am fi fost catolici? Am fi avut o cultură mai dezvoltată, să admitem; dar am fi avut, în același timp, pe toată suprafața țării noastre presărate nenumărate biserici bulgărești, sârbești, rusești și grecești! Și aci eră pericolul. Pe când, altmintreli, fiind toți la un loc ortodoxi, diferențierea nu s'a făcut, și așa am putut ajunge mai târziu la unitatea politică și socială de care ne bucurăm astăzi.

Apoi argumentul că am fi avut o cultură mai dezvoltată prin catolicism, este el oare așa de solid? Catolicismul, și în special jesuitismul (de care noi n'am fi scăpat, de sigur), nu este o condiție *sine qua non* pentru dezvoltarea unei culturi naționale. Dacă ar fi el, catolicismul, o condiție *sine qua non* a culturai, atunci cum se explică nenorocita lui influență asupra popoarelor de origine neo-latină din America de Sud? De ce i-ar fi fericit jesuiții pe Români și nu i-au fericit pe locuitorii din Paraguay? De ce n'a fericit catolicismul pe Spanioli?

VERAX.

În Iulie trecut, a avut loc la Iași un congres al învățătorilor și învățătoarelor din întreaga țară, în care s'a discutat asupra nevoilor pe cari le întâmpină corpul învățătoresc astăzi. Desideratele congresului au fost rezumate apoi de comitetul asociațiunii învățătorilor în șapte puncte, pe cari le găsim publicate prin ziare.

Din aceste șapte puncte, două privesc activitatea extra-școlară. D-nii învățători:

decid în unanimitate, că, activitatea extra-școlară, fiind o necesitate socială și națională de neînlăturat, ei nu vor înceta un moment de a-i consacra tot timpul ce școala le lasă liber.

Mai decid că ei trebuie să stăruiască din toate puterile a forma în jurul lor, din absolvenții școlii primare, un personal pregătit și dornic de muncă pe care îl vor utiliza pentru întreprinderile ce nasc în jurul activității lor, rămânând ca treptat-treptat, ei să-și rezerve numai conducerea morală în toate aceste opere noi.

În acest punct sunt două decizii, cari nu se prea leagă împreună, și anume: întâi, dorul de a consacra tot timpul, ce școala lasă liber, activității extra-școlare; și, al doilea, stăruința de a pregăti un personal care să ia locul învățătorului în aceeași activitate extra-școlară! Cu această de a doua deciziune, este toată lumea de acord. Nimeni nu caută ceartă învățătorimii, pentru că ea dă ajutor mișcării culturale la sate, ci numai fiindcă ea, din pretextul acestui ajutor, părește prea mult școala. Dacă pe viitor, d-nii învățători se obligă, ca ei singuri să stăruiască a fi înlocuiți în activitatea extra-școlară cu elemente extra-școlare, iar dâșii să rămână elemente școlare, atunci atât mai bine; tot sgomotul ce s'a făcut până acum în jurul cuvântului de extra-școlar va dispărea! Domnii învățători rămân dar cu îndatorirea să pregătească un personal care să ridice cultura la sate, și prin aceasta ei intră în rândul profesoriei din întreaga țară. Nici profesorii secundari, precum nici profesorii universitari, nu fac altceva până acum, decât pregătesc un personal dornic de muncă...

Dar mai este un punct în desideratele învățătorilor, dela care așteptăm, în caz de el se va realiza, o temperare încă cu mult mai mare a activității extra-școlare. Acest punct este următorul:

Învățătorii sunt considerați prin lege ca nelucrători de pământ, ceiace face că lor nu li se permite a cumpăra imobile rurale deși ei trăiesc la sate și caută pe toate cărările să facă agricultura model. Pentru a putea și ei să cumpere terenuri spre a-și înșgheba o gospodărie, roagă autoritățile în drept să vie cu o lege interpretativă care să-i asimileze cu lucrătorii de pământ săteni.

Dacă, lângă orele de școală, se vor adăoga și orele ce trebuiesc date gospodăriei, de unde să mai ia învățătorul și ore pentru activitatea extra-școlară? Să nădăjduim dar că din scurtarea timpului se va ajunge la o selectare mai cuminte între diferitele ocupațiuni ale învățătorimii.

Restul desideratelor se referă la cestiunea avansărilor și a unor mici avantagii pe cari Statul le-ar putea da învățătorilor.

Având în vedere că învățătorii au dovedit că sunt apți a conduce școalele ce li se încredințează atât la sate cât și la orașe, și că prin avansarea la oraș a celor mai bune elemente dintre ei li se face numai o justiție, emit desideratul ca școala normală de institutori, azi desființată, să nu se reînființeze, așa cum s'a zvonit prin jurnale în ultimul timp.

La examenele de înaintarea la gradul de institutor au răușit totdeauna un mult mai mare număr de învățători decât au fost înaintați. Cei mai mulți așteaptă înaintarea și azi, deși sunt răușiți de mai mulți ani. Pentru a răsplăti munca acestora și a li se acorda o avansare obținută prin examen, învățătorii și învățătoarele roagă pe autoritatea școlară supremă să facă, ca prin o modificare a legii, să fie avansați fără întârziere și la vechime, toți câți au răușit la sus zisele examene.

Se știe că una din cauzele cele mai grave, care face că obligativitatea învățământului e o iluzie, e faptul că populația nu poate furniza copiilor lor cele necesare, cărți și îmbrăcăminte. Pentru a putea remedia în parte, răul acesta, învățatorimea emite dorința ca încesările ce se fac cu amenzi școlare să nu mai servească altui scop ci să constituie un fond din care să se ajute copiii-elevi săraci.

Învățătorii fiind prea puțin plătiți pentru munca lor, așa că micul lor salar nefiindu-le suficient pentru cele mai urgente necesități, ar fi de dorit ca fiii lor, câți pot să ajungă pe la școlile secundare sau superioare, să fie scutiți de taxe.

Și în fine al

7-lea desiderat: Învățătorii să se bucure de o reducere de 50 la sută pe căile ferate cum se bucură militarii, spre exemplu, cari sunt totuși, mult mai bine plătiți.

Inutil a mai adăoga, că actualul Ministru de culte și instrucție publică, d. Sp. Haret, căruia i-au fost susepuse aceste desiderate, a promis că va da deplină satisfacție învățătorilor.

RADU IONESCU.

NOTE ȘI DISCUȚIUNI

CONFORMISMUL FILOSOFIC

Filosofia științelor despre natură se îndreaptă tot mai mult spre critica teoriilor și noțiunilor științifice din punct de vedere al teoriei cunoștinței. Una din problemele cari se impun cercetării este aceea a existenței în sine a unei lumi externe cognoscibile și cum se explică cunoștința pe care o avem despre dânsa prin simțuri.

În fața acestei probleme, sunt posibile două atitudini. După unii, «natura în sine a lucrurilor este un X necunoscut, neabordabil pentru o determinare calitativă și cantitativă». După alții, «natura în sine a unui lucru, este o construcție mentală care s'a încheat prin abstracțiune din calitățile percepute la obiect. Ea însemnează acele calități ale obiectului, fără de cari acesta nu mai poate fi conceput ca atare. Calitățile acestea ultime sunt susceptibile de o determinare cantitativă.»

Prima atitudine este aceea a raționaliștilor. Aceștia construiesc o lume de sine stătătoare, cognoscibilă numai prin rațiunea pură, deci neabordabilă pentru determinări calitative și cantitative.

Se vede ușor că partizanii celei de a doua atitudini exclud cu totul problema «existenței în sine»; ei rămân pe tărâmul științei pozitive propriu zise: aceștia sunt empiriști.

E de necontestat că problema despre existența în sine a unei lumi externe și despre natura sa nu poate fi tranșată printr'un «veto» așa cum fac empiriștii. Atitudinea acestora este foarte fecundă pentru știința

pozitivă, pentru că limitează domeniul cercetărilor la căutarea legilor naturii observabile prin simțuri, eliminând în acelaș timp, în măsura posibilului, orice ar putea prejudeca asupra rezultatelor.

Problema existenței în sine a revenit însă în toate timpurile și revine mereu la orizontul minții noastre, ca o obsedare care te face să bănuiești o realitate.

În 1907 a apărut la Heidelberg o carte «*Vorfragen der Naturphilosophie*» de *Freiherr v. d. Pfordten* în care se afirmă un punct de vedere care ar fi ca o punte de trecere între empirism și raționalism.

Autorul admite existența unei lumi la a cărei cunoștințe nu se poate ajunge prin simțuri. Putem însă ajunge, să bănuim într'o măsură oare care ceva din natura ei, pe o cale lăaturalnică.

Noțiunile ultime din științele despre natură ar avea un oare care raport cu această «lume în sine», i-ar corespunde, i-ar fi «conforme». După gradul de exactitate experimentală al datelor de la baza acestor noțiuni ar exista «conformități» de diferite ordine. De pildă noțiunea «materie» ar fi o «conformitate» de ordinul întâi, ar fi conformă unei «materii în sine». Faptul că rezultatul unei sinteze chimice are în totdeauna întocmai proprietățile prevăzute prin formula ei de constituție, îndreptățește pe autor să creadă că ipoteza atomilor ar corespunde naturii lucrului în sine; este o «conformitate» în limitele «conformității» de mai sus: o «conformitate» de ordinul al doilea.

Încercarea de a ne apropia prin etape succesive de cunoașterea realității în sine, nu este nouă. Ea s'a mai făcut în domeniul metafiziciei. Originalitatea încercării d-lui Pfordten constă în aceea că se face prin noțiuni din ce în ce mai corespunzătoare căpătate empiric.

Obiecțiunea cea mai serioasă care se aduce acestei încercări este imposibilitatea de a concepe o conformitate între o noțiune empirică și o noțiune lipsită de conținut cum este aceea a existenței în sine.

Y.

BIBLIOTECA PENTRU TOȚI

NARAȚIUNI ISTORICE

No. 469—470 al «Bibliotecii pentru toți» coprinde o scriere a d-lui Alex. Lepădatu. Din zilele de cădere a lui Mihai-Vodă Viteazul. Volumul e însoțit de portretul marelui voevod făcut de gravorul Sadeler din Praga.

Pentru literatura românească, așa de săracă în povestiri din trecutul neamului nostru, lucrarea aceasta e de o neprețuită valoare. Publicată întâi cu un adaos la o nouă ediție a operei lui Nicolae Bălcescu. «Românii sub Mihai-Voievod Viteazul» editată de casa școalelor, ea apare acum pentru prima oară în volum separat. Faptul că se publică în mult răspândita «Biblioteca pentru toți» dă puțința ca această minunată lucrare istorică să fie pusă la îndemâna tuturor.

Scrierea aceasta evocă una din figurile cele mai mărețe ale istoriei românești. Zilele de cădere ale marelui voevod român sunt descrise cu multă simțire de autor, care nu e numai un istoric ci și un român de inimă. Sub condeiul d-sale eroul dela Călugăreni apare în toată mărețea sa și descrierea peripețiilor prin care a trecut Mihai Viteazul în ultimele sale zile, urmărirea grandiosului sau plan de a uni din nou Muntenia Moldova și Ardealul sub un singur sceptru, luptele voevodului cu armatele și viclenia dușmanului, înfrângerile și ridicările sale, uciderea lui mișească — toate acestea fac din lucrarea d-lui Lepădatu o scriere de un dramatism neîntrecut.

Patriotismul cald ce se deprinde din toate paginile volumului, fac din el o lucrare vrednică de a fi pusă în mâinile tuturor, și n'avem destule cuvinte pentru a îndemna pe d-ni profesori să recomande elevilor lor această lucrare, care costă numai 60 bani.

Se află de vânzare la mai toate Librăriile din Țară.

INSTITUTUL DE DOMNȘOARE
„ȘCOALA NOUĂ” NEGOESCU
 BUCUREȘTI, STRADA FANTANEI No. 8

Curs complet de educație pentru fete.
 Clase primare, liceu, secțiune specială pentru limbile străine.
 Curs de piano după programa Conservatorului.
 Profesori dela stat, institutoare franceze, germane, engleze.
 Educație îngrijită, instalațiune confortabilă; grădină vastă.

VILLE
DUILIU ZAMFIRESCU

2, STRADA ZORILOR, 2
 alatul Muntelui de i etate
 TELEFON No. 25/97

Vinuri de cea mai superioară calitate

LOCAL DE CONSUMAȚIE

Serviciu la domiciliu

Angroșiștilor li se acordă rabat

20 MAI

Deschiderea Băilor Movila Techir-Ghiol

— Băi calde de nămol, reci de lac și Băi de Mare —

Numărul camerilor fiind relativ mic, iar cererile crescând, se menține dispozițiunea închirierii camerilor pe serii de câte o lună. Prima serie 20 Mai, 20 Iunie; a doua 22 Iunie, 22 Iulie; a treia 24 Iulie, 24 August. Includerea stagiunii 1 Septembrie.

Inchirierile se fac nominal, fără drept de cedare.

Masa în Hotelul mare, table d'hôte 6 lei de persoană zilnic, co-prinzând și cafeaua cu lapte. Copiii până la 10 ani, lei 3. Restaurantul mic table d'hôte 5 lei și 2,50. Se servește și à la carte. Abonamentele la Restaurant nu sunt obligatorii. Cantina cu prețuri foarte moderate.

Vizitarea medicală pentru luarea băilor este obligatorie. Poștă, Telegraf, Farmacie, Infirmerie, Tramcar dela 1 Iunie.

Se observă respectarea strictă a regulamentului Stațiunii.

Angajamentele pentru camere se fac chiar de acum la biroul vânzării loturilor, în strada Modestiei No. 3, București, până la 15 Mai și dela această dată la Stațiunea băilor, prin Constanța.

Pentru orice informațiuni a se adresa la birou.

Administrația -

SANATORIUL
Dr. GEROTA

CONSTRUIT SI MONTAT

Special pentru tratamentul boalelor chirurgicale

Operațiuni și faceri

Bulevardul Ferdinand 48, București

TELEFON 1/44

VIRGILIU POPESCU

— INSTITUT DE BAȚI —

București, Strada Armenească 1

Liceu complet: Școală primară, Școală Comercială superioară de patru ani; complementară de doi ani și Cursuri comerciale de seară, pentru funcționari, toate dând dreptul la serviciu de un an în armată.

Toate acestea după programa statului.

Internat pentru școlile Statului.

Școală specială de contabili cu un singur an pentru pregătirea contabililor și administratorilor de bănci, moșii, cooperative, stabilimente industriale, etc., întocmită sub auspiciile Casei centrale a Băncilor populare și cooperativeelor sătești.

Studiile se fac sub conducerea d-lor inspectori de studii: D-l Mih. Dragomirescu, profesor de estetică la Universitate, pentru cursurile liceale și D-l Ulpiu Hodoș, profesor de contabilitate, pentru cursurile comerciale.

Preparațiuni de examene pentru școlile statului. Inscriverile se fac de pe acum.

Boalele Intestinului

DIAREEA (LA COPII ȘI ADULȚI), DIZENTERIA
 COLICELE, FURUNCULOZA, ECZEMA ȘI TOATE
 BOALELE CE PROVIN DIN Infecțiunile intestinale

SE TRATEAZĂ ADMIRABIL PRIN

LACTOFERMENT

(Bulion paralaetic)

APROBAT DE CONS. SANTI. SUPER.

ZILNIC PREPARAT PROASPĂT NUMAI LA
LABORATORUL Dr. ROBIN

5, Str. I. C. Brătianu 5. — Telefon.

Un flacon 2 lei. În prospecte contra mandat 2,50
 Cereți în prospecte gratuite

Cea mai ingenioasă mașină de scris este

YOST

Singura care scrie fără panglici

MODEL 10: cu claviatura dublă.

MODEL 15: cu scrisul vizibil și claviatura simplificată.

Cu tabulator pentru tablouri, devize, etc. Cu adaptator pentru scrisul în mai multe culori.

BUCUREȘTI

Calca Victoriei No. 54

TELEFON

„AGRICOLA”

Societate Anonimă de Asigurări Generale în București
 SEDIUL: STRADA SARINDAR, No. 2.

Capital Statutar Lei 4.000.000

Prima emisiune Lei 2.500.000. Vărsați Lei 2.000.000

ASIGURARI IN RAMURELE:

Incendiu, Viață, Grindină,

Transport și Accidente

Reprezentanța în București: STRADA DOAMNEI, No. 1.